

วารสารสิทธิจินดา

SITTHICHINDA JOURNAL

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน, 2568)
Vol.1 No.3 (May-June, 2025)

ISSN 3057-1804 (Online)

วารสารสิทธิจินดา

Sitthichinda Journal

ISSN 3057-1804 (Online)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน 2568

วัตถุประสงค์ :

วารสารสิทธิจินดา เป็นวารสารวิชาการราย 2 เดือน (ปีละ 6 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม และฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ด้าน วิทยาศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ศีลศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่นๆ

บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ วารสารสิทธิจินดา ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะของกองบรรณาธิการ วารสารสิทธิจินดา ไม่สงวนลิขสิทธิ์การคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ :

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์ (เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 28 กุมภาพันธ์)

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน (เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 เมษายน)

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน (เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม (เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 31 สิงหาคม)

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม (เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 31 ตุลาคม)

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม (เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 31 ธันวาคม)

เกณฑ์การพิจารณาและคัดเลือกบทความ :

บทความแต่ละบทความจะได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่านก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบข้อมูลของผู้เขียนบทความ เช่น ชื่อหรือประวัติการทำงาน และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ(Double-Blind Peer Review)

เงื่อนไขการตีพิมพ์ :

บทความที่ส่งมาขอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความของวารสาร และต้องให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้

ทรัพย์สินและความคิดเห็นของผู้เขียนบทความ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทรัพย์สินและรับผิดชอบต่อกองบรรณาธิการ

สำนักงาน :

วารสารสิทธิจินดา

เลขที่ 331 หมู่ที่ 7 บ้านนาซำ ตำบลนาอาน

อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 42000

E-mail: Sitthichinda.journal@gmail.com

โทรศัพท์ 089 622 4068

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/SITTHICHINDA>

ISSN 3057-1804 (Online)

บรรณาธิการ :

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีจันทร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ :

ดร.ละอองดาว ชาทองยศ

กองบรรณาธิการ :

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์	ประธานมูลนิธิ
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุตดาสาร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์ศิริล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยุทธ์ ชูสอน	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทนทร์ วัชรชีโนรส	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review)**ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก**

รศ.ดร.บุญช่วย ศิริเกษ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.พิมพ์อร สดเอี่ยม	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาพงศ์ทราทิพย์ สุธีโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูปริยัติคุณรังสี, ผศ.ดร.

รศ.ดร.ธงชัย สิงห์อุดม

ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล

ผศ.ดร.สุชาติ บางวิเศษ

ผศ.ดร.ศักดิ์นาภรณ์ นันท์

รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์

มหาวิทยาลัยมหามจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

บทบรรณาธิการ

วารสารสิทธิจินดาฉบับนี้เป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 3 กองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความ โดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ และคุณภาพมากที่สุดของบทความ เพื่อตีพิมพ์และเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการที่มีข้อค้นพบ ข้อเสนอแนะที่เป็นนวัตกรรม รวมถึงความคิดริเริ่มที่มีผลกระทบต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติ และเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ โดยฉบับนี้เน้นการนำเสนอบทความวิจัย จำนวน 2 บทความ และบทความวิชาการ จำนวน 3 บทความ รวม 5 บทความ

กองบรรณาธิการวารสารสิทธิจินดา ขอขอบพระคุณผู้เขียน ท่านสมาชิก และท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารเป็นอย่างดีตลอดมา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์จะมีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขออภัยไว้ด้วยความยินดียิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชณพงศ์ ศรีจันทร์

บรรณาธิการวารสารสิทธิจินดา

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับวัฒนธรรม 76-

องค์กรในโรงเรียนยุคดิจิทัล 86

สุรีณี วัฒนศรีทานัง

Surinee Wattanasritanang

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับ 87-

การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 99

เลย เขต 1

พิมประไพ คัญศรี

Pimprapai Kunsri

บทความวิชาการ

ประวัติศาสตร์และศิลปะวัดเชียงมั่น : วัดแห่งแรกของเมืองเชียงใหม่ 100-117

วรรณิดา ธีระทัศนนันต์, หลี ฉำนซง

Wannida Teeratusananan, Li Cansong

จริยธรรมและธรรมาภิบาล : เสาหลักแห่งคุณภาพและความยั่งยืนในการบริหาร 118-129

การศึกษา

พิมพ์อร สดเอี่ยม

Pim-on Sod-ium

พลวัตความเชื่อกับการท่องเที่ยวยุคใหม่ : กรณีศึกษาพระธาตุพนมในภาคอีสาน 130-139

พระมหาจิรศักดิ์ คุณวโโส

Phramaha Jirasak Kunawangso

ภาคผนวก

หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้เขียนเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่

ในวารสารสิทธิจินดา	140-153
เทมเพลต สำหรับบทความวิจัย	154-156
เทมเพลต สำหรับบทความวิชาการ	157-159
แบบฟอร์มส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์	160
ขั้นตอนการทำงานของวารสาร	161-163

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับวัฒนธรรม
องค์กรในโรงเรียนยุคดิจิทัล

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL PERSONALITY OF SCHOOL
ADMINISTRATORS AND ORGANIZATIONAL CULTURE
IN DIGITAL-ERA SCHOOLS

สุริณี วัฒนศรีทานัง

Surinee Wattanasritanang

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2

Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 2

*Corresponding author, e-mail: Surinee.wat@loe1.go.th

Received: 24 April 2025, Revivsed: 3 May 2025, Accepted: 12 May 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับบุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนยุคดิจิทัล และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนยุคดิจิทัล กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 350 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยแบบสอบถามบุคลิกภาพเชิงอารมณ์ตามแนวคิดห้าองค์ประกอบ (Big Five Personality Traits) และแบบสอบถามวัฒนธรรมองค์กรตามแนวคิดของคาเมรอนและควินน์ (Competing Values Framework) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า

1. บุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยบุคลิกภาพด้านการเปิดรับประสบการณ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนโดยรวมมีลักษณะของวัฒนธรรมแบบกลุ่มสัมพันธ์ และวัฒนธรรมแบบมุ่งเน้นนวัตกรรม ในระดับสูง
2. บุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนยุคดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคลิกภาพด้าน

การเปิดรับประสบการณ์ และด้านการมีจิตสำนึก มีความสัมพันธ์สูงกับวัฒนธรรมแบบมุ่งเน้นนวัตกรรม ขณะที่บุคลิกภาพด้านการเป็นมิตร มีความสัมพันธ์สูงกับวัฒนธรรมแบบกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าบุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการปรับตัวและประสบความสำเร็จในยุคดิจิทัล ดังนั้น หน่วยงานต้นสังกัดควรพิจารณาคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพในการคัดเลือกและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: บุคลิกภาพเชิงอารมณ์, วัฒนธรรมองค์กร, ผู้บริหารสถานศึกษา, ยุคดิจิทัล

Abstract

This research aimed to 1) investigate the levels of emotional personality of school administrators and organizational culture in digital-era schools, and 2) examine the relationship between these two variables. The sample consisted of 350 school administrators and teachers from schools under the Office of the Basic Education Commission within an educational innovation zone, selected through stratified random sampling. The research instrument was a 5-level rating scale questionnaire, comprising sections on the Big Five Personality Traits and the Competing Values Framework of organizational culture by Cameron and Quinn. Statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product-moment correlation coefficient.

The findings revealed that:

1. The overall emotional personality of school administrators was at a high level, with Openness to Experience showing the highest mean score. The dominant organizational cultures were Clan Culture and Adhocracy Culture, both rated at a high level.
2. There was a significant positive correlation ($p < .01$) between the emotional personality of school administrators and the organizational culture in digital-era schools. Specifically, Openness and Conscientiousness were highly correlated with Adhocracy Culture, while Agreeableness was highly correlated with Clan Culture.

The study suggests that the emotional personality of administrators is a critical factor in shaping an organizational culture conducive to adaptation and success in the digital era. Therefore, educational agencies should consider personality traits in the selection and professional development of school leaders.

Keywords: Emotional Personality, Organizational Culture, School Administrators, Digital Era

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและพลิกผัน อันเนื่องมาจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม รวมถึงภาคการศึกษา (Schwab, 2021) สถานศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการดำเนินงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ โรงเรียนในยุคดิจิทัล (Digital-Era Schools) ไม่ได้เป็นเพียงสถานที่สำหรับถ่ายทอดความรู้แบบดั้งเดิมอีกต่อไป แต่ต้องเป็นระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถทางดิจิทัล (Fullan & Quinn, 2022)

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงนี้ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะ "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง" (Change Agent) และ "สถาปนิกทางวัฒนธรรม" (Cultural Architect) ขององค์กร (Harris & Jones, 2023) ภาวะผู้นำของผู้บริหารไม่เพียงแต่กำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์และการบริหารจัดการทรัพยากร แต่ยังส่งอิทธิพลโดยตรงต่อการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่กำหนดพฤติกรรม ความเชื่อ และค่านิยมร่วมกันของบุคลากรในโรงเรียน (Schein, 2023) วัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและเหมาะสมจะช่วยขับเคลื่อนให้โรงเรียนสามารถรับมือกับความท้าทายของโลกยุคดิจิทัลที่เรียกว่า "VUCA World" ซึ่งเต็มไปด้วยความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kittisak Poldej, 2024)

ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อรูปแบบภาวะผู้นำและพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาคือ "บุคลิกภาพเชิงอารมณ์" (Emotional Personality) ซึ่งหมายถึงแบบแผนของความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัวและค่อนข้างคงที่ของบุคคล (Costa & McCrae, 2022) แนวคิดบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ (Big Five Personality Traits) เป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ประกอบด้วย 1) ความมั่นคงทางอารมณ์ (Neuroticism) 2) การแสดงตัว (Extraversion) 3) การเปิดรับประสบการณ์ใหม่ (Openness to Experience) 4) การเป็นมิตร (Agreeableness) และ 5) การมีจิตสำนึก (Conscientiousness) งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าบุคลิกภาพเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานและประสิทธิผลของผู้นำ (Judge & Zapata, 2021) ตัวอย่างเช่น ผู้นำที่มีบุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์สูงมักจะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ในขณะที่ผู้นำที่เป็นมิตรและมีจิตสำนึกสูงมักจะสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่สนับสนุนและมีประสิทธิภาพ

ในยุคดิจิทัลที่ต้องการวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่น เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ และพร้อมรับนวัตกรรมใหม่ๆ (Adhocracy Culture) ควบคู่ไปกับการสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจในหมู่บุคลากร (Clan Culture) (Cameron & Quinn, 2023) บุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารจึงน่าจะเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำนายหรือส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในประเทศไทยที่

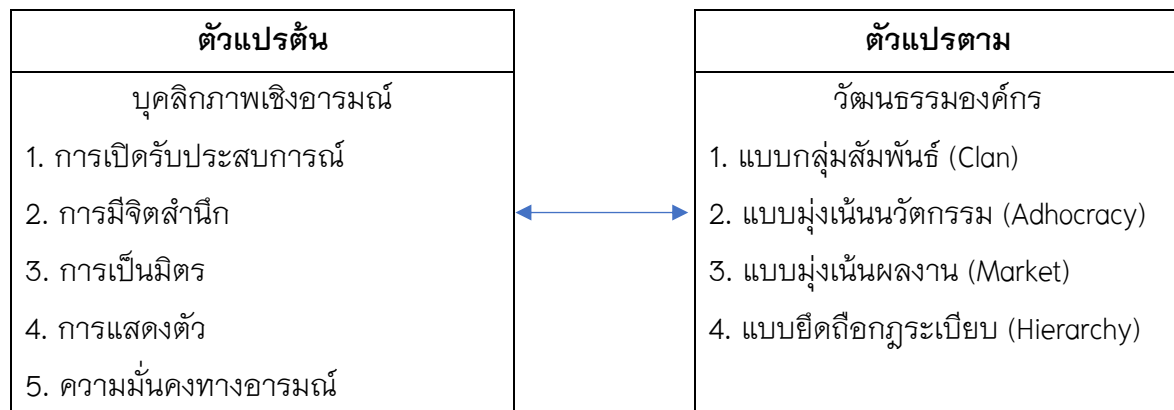
เชื่อมโยงตัวแปรทั้งสามนี้เข้าด้วยกัน คือ บุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กร และ บริบทของโรงเรียนยุคดิจิทัล ยังมีอยู่อย่างจำกัด ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือ ความฉลาดทางอารมณ์โดยรวม (Siriporn Lerdsin, 2023) แต่ยังขาดการเจาะลึกถึงองค์ประกอบของ บุคลิกภาพที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กรประเภทต่างๆ ที่จำเป็นต่อความสำเร็จในยุคใหม่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา "ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหาร สถานศึกษากับวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนยุคดิจิทัล" ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจพลวัตของความเป็นผู้นำในโรงเรียนสมัยใหม่ และสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับหน่วยงาน ทางการศึกษาในการคัดเลือก สรรหา และพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับ ความต้องการของศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและนำพาโรงเรียนไปสู่ ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับวัฒนธรรมองค์กร ในโรงเรียนยุคดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับ วัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนยุคดิจิทัล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlational Research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ) และครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัด สพฐ. ในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 6 แห่ง รวมทั้งสิ้น 2,500 คน

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 335 คน แต่เพื่อป้องกันการสูญหายของแบบสอบถาม ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็น 350 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของบุคลากรในแต่ละโรงเรียน จากนั้นจึงสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สร้างขึ้นตามแนวคิด Big Five Personality Traits ของ Costa & McCrae (2022) มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียน สร้างขึ้นตามแนวคิด Competing Values Framework ของ Cameron & Quinn (2023) มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ โดย

1. **การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)** นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและจิตวิทยาองค์กร จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของภาษาและความสอดคล้องกับนิยามศัพท์ (IOC – Index of Item–Objective Congruence) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80–1.00

2. **การหาความเชื่อมั่น (Reliability)** นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามบุคลิกภาพเชิงอารมณ์เท่ากับ .92 และแบบสอบถามวัฒนธรรมองค์กรเท่ากับ .94 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (>.70)

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้ช่องทางออนไลน์ (Google Forms) และการลงพื้นที่เพื่อแจกแบบสอบถามฉบับกระดาษในบางส่วน ติดตามรวบรวมข้อมูลกลับคืนมาได้ 342 ชุด คิดเป็นร้อยละ 97.71

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปและระดับของตัวแปร
2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 65.8) มีอายุระหว่าง 31-40 ปี (ร้อยละ 45.2) ตำแหน่งครู (ร้อยละ 85.1) และมีประสบการณ์ทำงาน 6-10 ปี (ร้อยละ 38.9)

ตอนที่ 2 ระดับบุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารและวัฒนธรรมองค์กร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหาร (N=342)

บุคลิกภาพเชิงอารมณ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การเปิดรับประสบการณ์	4.35	0.55	มากที่สุด
2. การมีจิตสำนึก	4.28	0.61	มาก
3. การเป็นมิตร	4.21	0.63	มาก
4. การแสดงตัว	4.05	0.72	มาก
5. ความมั่นคงทางอารมณ์	3.98	0.75	มาก
โดยรวม	4.17	0.48	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า บุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเปิดรับประสบการณ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ =4.35) รองลงมาคือด้านการมีจิตสำนึก ($\bar{X}$ =4.28)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียน (N=342)

วัฒนธรรมองค์กร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. แบบกลุ่มสัมพันธ์ (Clan)	4.31	0.58	มาก
2. แบบมุ่งเน้นนวัตกรรม (Adhocracy)	4.25	0.62	มาก
3. แบบมุ่งเน้นผลงาน (Market)	3.88	0.70	มาก
4. แบบยึดถือกฎระเบียบ (Hierarchy)	3.55	0.78	มาก
โดยรวม	4.00	0.51	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า วัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($(\bar{X}=4.00)$) โดยวัฒนธรรมแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Clan) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($(\bar{X}=4.31)$) รองลงมาคือวัฒนธรรมแบบมุ่งเน้นนวัตกรรม (Adhocracy) ($(\bar{X}=4.25)$)

ตอนที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเชิงอารมณ์กับวัฒนธรรมองค์กร

ตัวแปร	Clan	Adhocracy	Market	Hierarchy
บุคลิกภาพเชิงอารมณ์ (รวม)	.685**	.712**	.534**	.411**
1. การเปิดรับประสบการณ์	.591**	.755**	.489**	.210**
2. การมีจิตสำนึก	.612**	.688**	.650**	.598**
3. การเป็นมิตร	.782**	.554**	.312**	.199**
4. การแสดงตัว	.540**	.601**	.511**	.205**
5. ความมั่นคงทางอารมณ์	.490**	.455**	.350**	.315**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า บุคลิกภาพเชิงอารมณ์โดยรวมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับวัฒนธรรมองค์กรโดยรวมในทุกรูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมแบบมุ่งเน้นนวัตกรรม ($r = .712$) สูงที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

การเปิดรับประสบการณ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงที่สุดกับวัฒนธรรมแบบมุ่งเน้นนวัตกรรม ($r = .755$)

การเป็นมิตร มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงที่สุดกับวัฒนธรรมแบบกลุ่มสัมพันธ์ ($r = .782$)

การมีจิตสำนึก มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงกับวัฒนธรรมทั้งแบบมุ่งเน้นนวัตกรรม ($r = .688$) และแบบมุ่งเน้นผลงาน ($r = .650$) รวมถึงแบบยึดถือกฎระเบียบ ($r = .598$) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสนับสนุนสมมติฐานการวิจัย

สรุปและอภิปรายผล

1. บุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนยุคดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการเปิดรับประสบการณ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

2. วัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนยุคดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีลักษณะของวัฒนธรรมแบบกลุ่มสัมพันธ์และแบบมุ่งเน้นนวัตกรรมโดดเด่นที่สุด

3. บุคลิกภาพเชิงอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนยุคดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลิกภาพด้านการเปิดรับประสบการณ์สัมพันธ์อย่างสูงกับวัฒนธรรมแบบมุ่งเน้นนวัตกรรม และบุคลิกภาพด้านการเป็นมิตรสัมพันธ์อย่างสูงกับวัฒนธรรมแบบกลุ่มสัมพันธ์

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตที่สำคัญระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้นำกับสภาพแวดล้อมขององค์กรในบริบทของการศึกษาดิจิทัล สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความโดดเด่นของบุคลิกภาพด้านการเปิดรับประสบการณ์และวัฒนธรรมแบบมุ่งเน้นนวัตกรรม ผลการวิจัยที่พบว่าผู้บริหารมีบุคลิกภาพด้านการเปิดรับประสบการณ์สูงที่สุด และมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับวัฒนธรรมแบบมุ่งเน้นนวัตกรรมนั้น สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนในยุคดิจิทัลอย่างชัดเจน ยุคนี้ต้องการผู้นำที่ไม่ยึดติดกับความสำเร็จในอดีต แต่พร้อมที่จะเรียนรู้ทดลอง และนำเทคโนโลยีและแนวคิดใหม่ๆ มาปรับใช้ (Fullan & Quinn, 2022) ผู้นำที่เปิดกว้างจะสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ครูกล้าคิดนอกกรอบและพัฒนาวัตกรรมการสอน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยนี้สนับสนุนงานของ Smith และ Johnson (2024) ที่พบความเชื่อมโยงเดียวกันในภาคธุรกิจเทคโนโลยี และชี้ว่ากลไกนี้สามารถนำมาปรับใช้กับภาคการศึกษาได้เช่นกัน

2. ความสำคัญของบุคลิกภาพด้านการเป็นมิตรและวัฒนธรรมแบบกลุ่มสัมพันธ์ การที่บุคลิกภาพด้านการเป็นมิตรมีความสัมพันธ์สูงสุดกับวัฒนธรรมแบบกลุ่มสัมพันธ์ ชี้ให้เห็นว่าท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว ปัจจัยด้าน "มนุษย์" ยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้นำที่เป็นมิตร เห็นอกเห็นใจ และสร้างความไว้วางใจ จะสามารถสร้าง "ความปลอดภัยทางจิตใจ" (Psychological Safety) ในองค์กรได้ (Brown, 2024) ซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่ทำให้บุคลากรกล้าที่จะเสี่ยงและเรียนรู้จากความผิดพลาด การเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัลมักมาพร้อมกับความเครียดและความไม่แน่นอน วัฒนธรรมแบบกลุ่มสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งซึ่งหล่อเลี้ยงโดยผู้นำที่เป็นมิตรจึงทำหน้าที่เป็นเบาะรองรับแรงกระแทกทางอารมณ์ ช่วยให้องค์กรผ่านพ้นช่วงเปลี่ยนผ่านไปได้อย่างราบรื่น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Lee และ Chen (2023) ที่เน้นย้ำความสำคัญของผู้นำที่ใส่ใจบุคลากรต่อการสร้างความผูกพันในโรงเรียน

3. บทบาทของการมีจิตสำนึกในการขับเคลื่อนทุกมิติ บุคลิกภาพด้านการมีจิตสำนึกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับวัฒนธรรมทุกรูปแบบในระดับสูง ซึ่งต่อยอดบทบาทพื้นฐานของความรับผิดชอบและความมีวินัยของผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรจะมุ่งเน้นนวัตกรรม (Adhocracy) หรือความสัมพันธ์ (Clan) การมีผู้นำที่มุ่งมั่น ตั้งใจ และทำงานอย่างเป็นระบบ ย่อมนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีเสมอ (Judge & Zapata, 2021) ในยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยข้อมูล การมีจิตสำนึกของผู้นำจะช่วยให้การตัดสินใจบนฐานข้อมูล (Data-Driven Decision Making) มีความแม่นยำและน่าเชื่อถือมากขึ้น

โดยสรุป บุคลิกภาพของผู้บริหารสถานศึกษามีใช้เพียงคุณลักษณะส่วนตัว แต่เป็น "ทุนทางภาวะผู้นำ" (Leadership Capital) ที่สามารถปั้นแต่งและหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรให้พร้อมรับมือกับอนาคตได้ ผู้บริหารในอุดมคติของโรงเรียนยุคดิจิทัลจึงต้องเป็นผู้ที่ "เปิดใจรับนวัตกรรม (Openness) ด้วยความรับผิดชอบ (Conscientiousness) บนพื้นฐานของความเข้าอกเข้าใจ (Agreeableness)"

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. **สำหรับหน่วยงานต้นสังกัด (เช่น สพฐ., ก.ค.ศ.)** ควรนำองค์ความรู้ด้านบุคลิกภาพมาพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการสรรหา คัดเลือก และแต่งตั้งผู้บริหารสถานศึกษา โดยอาจใช้แบบประเมินบุคลิกภาพที่ได้มาตรฐานเป็นเครื่องมือประกอบการพิจารณา เพื่อให้ได้ผู้นำที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนยุคใหม่

2. **สำหรับสถาบันพัฒนาผู้บริหาร** ควรออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมและพัฒนาที่เน้นการเสริมสร้างทักษะที่เชื่อมโยงกับบุคลิกภาพ เช่น หลักสูตรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารที่มี Openness ต่ำ หรือหลักสูตรการสร้างทีมและการสื่อสารเชิงบวกสำหรับผู้บริหารที่ต้องการเสริมสร้างวัฒนธรรมแบบ Clan

3. **สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา** ควรใช้ผลวิจัยเป็นกระจกสะท้อนตนเอง (Self-Reflection) เพื่อทำความเข้าใจจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนาของตนเอง และนำไปปรับใช้ในการบริหารจัดการเพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่พึงประสงค์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การศึกษาเชิงกรณี (Case Study) ในโรงเรียนที่มีวัฒนธรรมองค์กรแบบมุ่งเน้นนวัตกรรมที่โดดเด่น เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์และกระบวนการที่ผู้บริหารใช้ในการสร้างวัฒนธรรมนั้นอย่างลึกซึ้ง

2. ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ของผู้บริหาร, รูปแบบภาวะผู้นำ (เช่น ภาวะผู้นำดิจิทัล) ในฐานะตัวแปรแทรกซ้อน (Mediating Variable) ระหว่างบุคลิกภาพกับวัฒนธรรมองค์กร

3. ควรทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น โรงเรียนในเมืองกับชนบท หรือโรงเรียนรัฐบาลกับเอกชน เพื่อดูว่าบริบทส่งผลต่อความสัมพันธ์ของตัวแปรเหล่านี้อย่างไร

4. ควรทำการวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อติดตามพัฒนาการของวัฒนธรรมองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไปตามบุคลิกภาพและการดำรงตำแหน่งของผู้บริหาร

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ พลเดช. (2567). *ภาวะผู้นำแห่งอนาคต: การขับเคลื่อนองค์กรในโลก VUCA*. สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- พงษ์พัฒน์ วิริยะปัญญา. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ บุคลิกภาพห้ำองค์ประกอบและประสิทธิภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา*, 16(2), 45-59.
- สุรรัตน์ ใจดี. (2566). การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการทำงานร่วมกันในโรงเรียนมาตรฐานสากล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 21(1), 112-128.
- สิริพร เลิศสิน (Siriporn Lerdsin). (2566). *ความฉลาดทางอารมณ์และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง: กุญแจสู่ความสำเร็จของโรงเรียนยุคใหม่*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Brown, B. (2024). *Dare to lead in the digital age: Courage for a complex world*. Random House.
- Cameron, K. S., & Quinn, R. E. (2023). *Diagnosing and changing organizational culture: Based on the competing values framework (4th ed.)*. Wiley.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (2022). The five-factor model of personality: A contemporary perspective. In O. P. John & R. W. Robins (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (5th ed., pp. 179-201). The Guilford Press.
- Fullan, M., & Quinn, J. (2022). *Coherence: The right drivers in action for schools, districts, and systems (2nd ed.)*. Corwin Press.
- Garcia, F. L. (2022). Leadership personality and organizational effectiveness: A meta-analytic review. *Journal of Applied Psychology*, 107(8), 1289-1310.
- Grant, A. (2023). *Think again: The power of knowing what you don't know*. Viking.
- Harris, A., & Jones, M. (2023). Leading school transformation in the digital age. *Educational Management Administration & Leadership*, 51(4), 677-692.
- <https://doi.org/10.1177/17411432211045678>

Judge, T. A., & Zapata, C. P. (2021). The Big Five personality traits and work outcomes: An update and a look to the future. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 8, 411–438.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับ
การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

THE RELATIONSHIP BETWEEN CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATORS AND ACADEMIC ADMINISTRATION IN SCHOOLS
UNDER THE OFFICE OF LOEI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 1

พิมประไพ คัญศรี

Pimprapai Kunsri

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

Loei Primary Educational Service Area Office 1

*Corresponding author, e-mail: pimprapai.kun@student.mbu.ac.th

Received: 20 April 2025, Revivsed: 3 May 2025, Accepted: 10 May 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. ระดับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the level of creative leadership of school administrators, 2) to study the level of academic administration in schools, and 3) to study the relationship between creative leadership of school administrators and academic administration in schools under the Office of Loei Primary Educational Service Area 1. The sample group consisted of 300 school administrators and teachers. The research instrument was a 5-level rating scale questionnaire. The data were analyzed using descriptive statistics, including mean, standard deviation, and Pearson's product-moment correlation coefficient.

The research findings were as follows

1. The overall level of creative leadership of school administrators was at the highest level.
2. The overall level of academic administration in schools was at the highest level.
3. There was a high-level positive correlation between the creative leadership of school administrators and the academic administration in schools, at the .01 level of statistical significance.

Keywords: Creative Leadership, Academic Administration in Schools

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน (Disruption) จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ส่งผลให้ทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคตเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ระบบการศึกษาทั่วโลกจึงเผชิญกับความท้าทายครั้งสำคัญในการเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้มีความรู้ที่จำเป็นแห่งอนาคต หรือที่เรียกว่า "ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21" (Partnership for 21st Century Skills, 2019) ซึ่งประกอบด้วยทักษะสำคัญ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน (Complex Problem-Solving) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) ซึ่งทักษะเหล่านี้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากกระบวนการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมที่เน้นการท่องจำเนื้อหาเป็นหลัก

ประเทศไทยเองก็ต้องเผชิญกับความท้าทายนี้เช่นกัน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของระบบการศึกษาในทุกระดับ โดยมีวิสัยทัศน์ให้ "คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21" (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 23) สถานศึกษาในฐานะหน่วยงานปฏิบัติการที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนที่สุด จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

หัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ คือ "การบริหารงานวิชาการ" (Academic Administration) ซึ่งถือเป็นภารกิจหลักและเป็นแกนกลางของการดำเนินงานทั้งหมดในโรงเรียน (อมรรัตน์ อุปพงษ์, 2559) การบริหารงานวิชาการครอบคลุมกระบวนการที่หลากหลาย ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทของท้องถิ่น การออกแบบและจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การส่งเสริมให้ครูใช้สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลที่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ไปจนถึงการนิเทศภายในเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง หากการบริหารงานวิชาการมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ก็ย่อมส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของสถานศึกษา

อย่างไรก็ตาม การจะขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการให้ประสบความสำเร็จท่ามกลางความท้าทายในปัจจุบันได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยบทบาทของ "ผู้บริหารสถานศึกษา" ที่มีคุณภาพ ผู้บริหารไม่ได้เป็นเพียงผู้จัดการ (Manager) ที่คอยดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปตามระเบียบ แต่ต้องเป็น "ผู้นำ" (Leader) ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจ กำหนดทิศทาง และนำพาองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นได้ในบริบทของการศึกษาที่ต้องการนวัตกรรมและความคิดใหม่ๆ "ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์" (Creative Leadership) จึงกลายเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อแก้ไขปัญหาและดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งกระตุ้นและสนับสนุนให้บุคลากรกล้าคิดนอกกรอบ ทดลองแนวทางใหม่ๆ เพื่อพัฒนางานให้ดีขึ้น (ดวงแข ข่านอก, 2559) ผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะไม่ได้ยึดติดกับกรอบการทำงานแบบเดิม ๆ แต่จะใช้วิสัยทัศน์และความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ พวกเขาสามารถสร้างแรงจูงใจให้ครูและบุคลากรเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา แทนที่จะเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามคำสั่ง

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าภาวะผู้นำดังกล่าวเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญยิ่ง ตัวอย่างเช่น ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์จะสามารถนำพาคณะครูร่วมกันพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่มีความโดดเด่นและตอบโจทย์อนาคตได้ การส่งเสริมให้ครูกล้าคิดกล้าทำจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ การแก้ปัญหาด้วยแนวทางที่สร้างสรรค์จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดด้านทรัพยากรที่มีอยู่ได้ และการสร้างทีมงานที่เข้มแข็งจะทำให้กระบวนการนิเทศภายในและการพัฒนาวิชาชีพครูเป็นไปอย่างมีพลัง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เป็นพื้นที่ที่มีบริบทหลากหลายทั้งในเขตเมืองและพื้นที่ห่างไกล ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจเผชิญกับความท้าทายและมีเงื่อนไขในการพัฒนาที่แตกต่างกัน การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารในพื้นที่นี้จึงมีความน่าสนใจและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อ

การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับเขตพื้นที่ จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา "ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1" โดยผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงระดับของตัวแปรทั้งสองและความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต้นสังกัดในการวางแผนพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษา และเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาตนเองเพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการและคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนอย่างยั่งยืนต่อไป

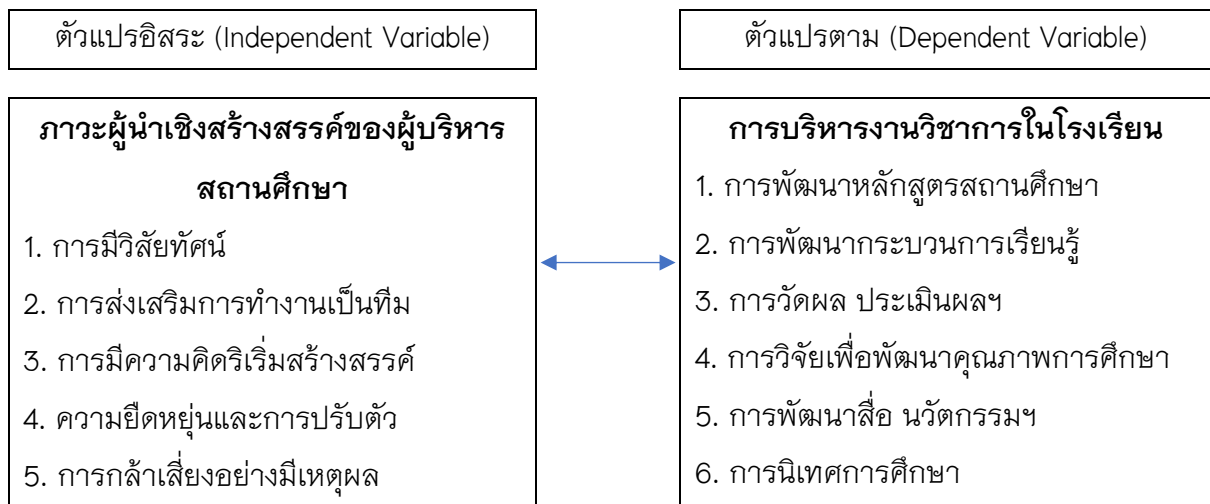
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา โดยกำหนดให้ "ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา" เป็นตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การมีวิสัยทัศน์ (Vision) 2) การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม (Teamwork Promotion) 3) การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity and Initiative) 4) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) และ 5) การกล้าเสี่ยงอย่างมีเหตุผล (Calculated Risk-Taking) และ "การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน" ตามขอบข่ายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (Curriculum Development) 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (Learning Process Development) 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน (Measurement and Evaluation) 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Research for Quality Development) 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา (Media and Technology Development) และ 6) การนิเทศการศึกษา (Educational Supervision) เป็นตัวแปรตาม (Dependent Variable) ซึ่งมีรายละเอียดขององค์ประกอบในแต่ละตัวแปรปรากฏดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประเภทการวิจัย

การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlational Research) เพื่อมุ่งศึกษาและอธิบายถึงระดับของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน และเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ในปีการศึกษา 2566 จำนวนทั้งสิ้น 1,257 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร 148 คน และครูผู้สอน 1,109 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 300 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling): แบ่งกลุ่มประชากรตามตำแหน่ง คือ กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา และกลุ่มครูผู้สอน

ขั้นตอนที่ 2 การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling): สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มย่อยตามสัดส่วนของประชากร เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1: แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2: แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert Scale) จำนวน 25 ข้อ ครอบคลุม 5 องค์ประกอบ

ตอนที่ 3: แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ ครอบคลุม 6 ด้าน

คุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือทั้งหมดได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC – Index of Item Objective Congruence) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 และมีความเที่ยงหรือความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เท่ากับ 0.985 และด้านการบริหารงานวิชาการเท่ากับ 0.982 ซึ่งถือว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ขออนุญาตแนะนำจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1
2. นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
3. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทราบ
4. รวบรวมแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด เพื่อนำไปตรวจสอบความสมบูรณ์และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากรวบรวมและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และระดับการบริหารงานวิชาการ โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

2.1 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน โดยใช้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient)

เกณฑ์การแปลความหมาย

การแปลความหมายค่าเฉลี่ย

4.51 – 5.00	ระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	ระดับมาก
2.51 – 3.50	ระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	ระดับน้อย
1.00 – 1.50	ระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

0.81 – 1.00	สัมพันธ์กันระดับสูงมาก
0.61 – 0.80	สัมพันธ์กันระดับสูง
0.41 – 0.60	สัมพันธ์กันระดับปานกลาง
0.21 – 0.40	สัมพันธ์กันระดับต่ำ
0.00 – 0.20	สัมพันธ์กันระดับต่ำมาก

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1" ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม	4.60	0.38	มากที่สุด
2. ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.58	0.36	มากที่สุด
3. ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว	4.55	0.37	มากที่สุด
4. ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.52	0.39	มากที่สุด
5. ด้านการกล้าเสี่ยงอย่างมีเหตุผล	4.51	0.40	มากที่สุด
โดยรวม	4.55	0.33	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.60$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการกล้าเสี่ยงอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = 4.51$)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

การบริหารงานวิชาการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.59	0.36	มากที่สุด
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.56	0.37	มากที่สุด
3. ด้านการนิเทศการศึกษา	4.55	0.38	มากที่สุด
4. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีฯ	4.53	0.40	มากที่สุด
5. ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	4.52	0.37	มากที่สุด
6. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.51	0.41	มากที่สุด
โดยรวม	4.54	0.30	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.59$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 4.51$)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน

ตัวแปรที่ศึกษา	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Sig.)
ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และการบริหารงานวิชาการ	.796**	.000

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง ($r = 0.796$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งหมายความว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ โรงเรียนที่ผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในระดับสูงการบริหารงานวิชาการก็จะมีแนวโน้มอยู่ในระดับสูงด้วยเช่นกัน

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.60$)

2. ระดับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.59$)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .796$)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่ค้นพบสามารถนำมาอภิปรายในประเด็นสำคัญได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 มีคุณลักษณะของผู้นำยุคใหม่ที่สามารถปรับตัวและนำพาองค์กรท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี การที่ ด้านการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการมีส่วนร่วม (Participation) และการร่วมมือร่วมใจ (Collaboration) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนงานให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารไม่ได้มองตนเองเป็นเพียงผู้สั่งการ แต่เป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อให้ครูและบุคลากรได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ภาวะผู้นำแบบรับใช้ (Servant Leadership) ที่เน้นการดูแลและสนับสนุนทีมงานเป็นอันดับแรก

ในขณะเดียวกัน ด้านการมีวิสัยทัศน์ ที่ได้คะแนนสูงเป็นอันดับสอง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทางและเป้าหมายของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน ทำให้บุคลากรเข้าใจและพร้อมที่จะเดินหน้าไปในทิศทางเดียวกัน การมีวิสัยทัศน์ที่เฉียบคมนี้เป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ในโรงเรียน

2. การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการประเมินภาวะผู้นำ เนื่องจากเมื่อผู้นำมีศักยภาพสูง ย่อมส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะงานวิชาการซึ่งเป็นภารกิจหลักของโรงเรียน การที่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและครูมีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดในการวิเคราะห์และออกแบบหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียน ซึ่งเป็นไปตามหลักการของ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) ที่ให้อิสระแก่สถานศึกษาในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ

ส่วนด้านอื่นๆ ที่อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การนิเทศ หรือการพัฒนาสื่อ สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของระบบงานวิชาการโดยรวม อย่างไรก็ตาม การที่ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แม้จะยังอยู่ในระดับมากที่สุดก็ตาม อาจเป็นข้อบ่งชี้ว่า การนำกระบวนการวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research) มาใช้

อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องยังคงเป็นความท้าทายสำหรับครูและผู้บริหาร ซึ่งอาจมีข้อจำกัดด้านเวลาหรือภาระงานอื่น

3. ความสัมพันธ์ระดับสูงระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการ

ผลการวิจัยที่สำคัญที่สุดคือ การค้นพบความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r = .796$) ซึ่งเป็นการยืนยันสมมติฐานการวิจัยและสอดคล้องกับงานวิจัยจำนวนมากที่ชี้ว่า "ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จขององค์กร" ความสัมพันธ์นี้สามารถอธิบายได้ว่า พฤติกรรมและคุณลักษณะของผู้นำเชิงสร้างสรรค์นั้นส่งผลเกื้อหนุนโดยตรงต่อการดำเนินงานวิชาการในทุกมิติ กล่าวคือ

วิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ของผู้นำ นำไปสู่ การพัฒนาหลักสูตร ที่มีเป้าหมายและทิศทางที่แน่นอน

การส่งเสริมทีมเวิร์ค ทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ซึ่งช่วยยกระดับ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการนิเทศภายใน ให้มีประสิทธิภาพ

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการกล้าเสี่ยง ของผู้บริหาร จะเป็นแรงผลักดันให้ครูทดลองใช้ สื่อและนวัตกรรมใหม่ๆ ในการสอน

ความยืดหยุ่นและการปรับตัว ช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการ วัตถุประสงค์ และประเมินผล ให้เข้ากับสถานการณ์และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไม่ได้เป็นเพียงคุณลักษณะส่วนบุคคล แต่เป็น กลไกขับเคลื่อน (Driving Mechanism) ที่สำคัญที่สุดในการยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ค้นพบ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยจัด โครงการอบรมที่เน้นการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในทุกมิติ โดยเฉพาะ **"การกล้าเสี่ยงอย่างมีเหตุผล"** และ **"การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์"** ซึ่งเป็นด้านที่ได้ค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น เล็กน้อย อาจเชิญผู้บริหารต้นแบบที่ประสบความสำเร็จมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ **สร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้** จัดเวทีให้ผู้บริหารและครูได้นำเสนอผลงาน นวัตกรรม หรือแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ด้านการบริหารงานวิชาการ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและขยายผลความสำเร็จไปสู่โรงเรียนอื่นๆ

2. ผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดและเทคนิค การเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง **ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร** ควรสร้างบรรยากาศในที่ทำงานให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยที่ครูสามารถแสดงความคิดเห็น กล้าทดลองวิธีการสอนใหม่ๆ และทำงานร่วมกันเป็นทีมในลักษณะของชุมชนแห่งการ

เรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อร่วมกันยกระดับคุณภาพงานวิชาการ โดยเฉพาะ **ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา** ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมให้มากขึ้น

3. ครูควรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอย่างแข็งขัน นำเสนอความคิดเห็นและแนวทางใหม่ๆ ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อทำงานร่วมกับผู้บริหาร ในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ในโรงเรียนที่มีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สูง เพื่อเจาะลึกถึงพฤติกรรม กลยุทธ์ และปัจจัยเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการ

2. ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ เช่น วัฒนธรรมองค์กร, ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหาร (EQ), หรือแรงจูงใจในการทำงานของครู เพื่อให้ได้ภาพความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังพื้นที่อื่นๆ หรือในระดับการศึกษาอื่น เช่น ระดับมัธยมศึกษา หรืออาชีวศึกษา เพื่อเปรียบเทียบผลและหาข้อสรุปที่สามารถอ้างอิงได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ได้สร้างองค์ความรู้ที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อวงการบริหารการศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ดังนี้

1. **การยืนยันเชิงประจักษ์** งานวิจัยนี้ได้ให้หลักฐานเชิงประจักษ์ (Empirical Evidence) ที่ชัดเจนว่า **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับการบริหารงานวิชาการ** ซึ่งเป็นการตอกย้ำว่าภาวะผู้นำไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงนามธรรม แต่เป็นปัจจัยที่สามารถวัดผลและส่งผลกระทบบ่อยอย่างเป็นรูปธรรมต่อคุณภาพของงานวิชาการในโรงเรียน

2. **การระบุจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา** ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงจุดแข็งของผู้นำในพื้นที่ คือ การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการมีวิสัยทัศน์ ขณะเดียวกันก็ทำให้เห็นถึงประเด็นที่สามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ เช่น การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่หน่วยงานต้นสังกัดสามารถนำไปใช้วางแผนพัฒนาบุคลากรได้อย่างตรงจุด

3. **แบบจำลองความสำเร็จ** ผลการวิจัยได้เสนอภาพของ **"ผู้นำที่ประสบความสำเร็จ"** ในการขับเคลื่อนงานวิชาการว่า ต้องเป็นผู้ที่สามารถสร้างทีมที่เข้มแข็ง มีทิศทางที่ชัดเจน และเปิดกว้างต่อความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งองค์ความรู้นี้สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารรุ่นใหม่ในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ดวงแข ขำนอก. (2559). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พิมประไพ ศัญศรี. (2567). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. พริกหวานกราฟฟิค.
- อมรรัตน์ อุปพงษ์. (2559). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

ภาษาอังกฤษ

- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Partnership for 21st Century Skills. (2019). P21 framework definitions. Battelle for Kids. http://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_DefinitionsBFEK.pdf

ประวัติศาสตร์และศิลปกรรมวัดเชียงมั่น : วัดแห่งแรกของเมืองเชียงใหม่

THE HISYORY AND ART OF WAT CHIANG MAN : THE FIRST TEMPLE OF CHIANG MAI

วรรณิดา ชีระทัศนานันต์ , หลี ฉำนซง

Wannida Teeratusananan, Li Cansong

มหาวิทยาลัยครุศาสตร์ยูนนาน

Yunnan Normal University

*Corresponding author, e-mail: faiy.confidant@gmail.com

Received: 22 April 2025, Revivsed: 5 May 2025, Accepted: 13 May 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และศิลปกรรมของวัดเชียงมั่นในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของอาณาจักรล้านนา วัดเชียงมั่นเป็นวัดแห่งแรกและเก่าแก่ที่สุดในเมืองเชียงใหม่ สถาปนาขึ้นพร้อมกับการก่อตั้งเมืองในปี พ.ศ. 1839 โดยพญามังราย พระองค์ได้ทรงถวายดำหนักที่ประทับขณะสร้างเมืองให้เป็นพระอารามหลวงแห่งแรก และพระราชทานนามว่า “วัดเชียงมั่น” มาจากความเชื่อเรื่องการสร้างเมืองที่ต้องมีวัดอันเป็นที่มั่นของเมือง การศึกษาเชิงคุณภาพนี้ใช้การวิเคราะห์เอกสารชั้นต้นและชั้นรอง รวมถึงการสำรวจภาคสนามเพื่อศึกษาโบราณสถานและโบราณวัตถุ ผลการศึกษาพบว่า วัดเชียงมั่นมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่ลึกซึ้ง หลักฐานสำคัญคือศิลาจารึกวัดเชียงมั่น ซึ่งระบุว่าพญามังราย พญางำเมืองแห่งอาณาจักรพะเยา และพญาร่วงแห่งอาณาจักรสุโขทัย ร่วมกันสถาปนาวัดเชียงมั่นแห่งนี้ขึ้น นอกจากนี้ วิวัฒนาการของวัดเชียงมั่นยังสะท้อนถึงประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของล้านนาได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่ยุคราชวงศ์มังรายจนถึงการฟื้นฟูครั้งสำคัญในสมัยพระยากาวิละ ในมิติทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม วัดเชียงมั่นเป็นแหล่งรวมผลงานที่มีคุณค่าและความหลากหลาย องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ เจดีย์ช้างล้อม เป็นสถาปัตยกรรมสำคัญในศิลปะล้านนา และมีโบราณวัตถุอันล้ำค่า เช่น พระเสด็จคณิ (พระแก้วขาว) และ พระพุทธรูปปางทรมานช้างนาฬาคีรี การวิเคราะห์โบราณวัตถุเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าวัดเชียงมั่นเป็นจุดสำคัญในเครือข่ายการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสะท้อนความเป็นพหุวัฒนธรรมของอารยธรรมล้านนา ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม วัดเชียงมั่นมีคุณค่าหลายมิติ ทั้งในฐานะสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ทางศิลปกรรม และพื้นที่ทางจิตวิญญาณ การศึกษาข้อเสนอแนะให้มีการพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัล ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และพัฒนาโปรแกรม

การศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมนี้อย่างยั่งยืน การทำความเข้าใจวัดเชียงมั่น จึงเป็นการสร้างพื้นฐานสำหรับการพัฒนาที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมสำหรับอนาคต

คำสำคัญ: วัดเชียงมั่น; ศิลปกรรมล้านนา; มรดกทางวัฒนธรรม

Abstract

This academic article aims to analyze the history and art of Wat Chiang Man as a significant cultural heritage of the Lanna Kingdom. Wat Chiang Man is the first and oldest temple in Chiang Mai, established concurrently with the city's founding in 1839 B.E. by King Mengrai. He dedicated his temporary residence, where he stayed while overseeing the city's construction, to become the first royal monastery and bestowed upon it the name "Wat Chiang Man," derived from the belief that a city must have a temple as its stronghold. This qualitative study employs the analysis of primary and secondary sources, along with field surveys to examine ancient sites and artifacts. The findings reveal that Wat Chiang Man has profound historical foundations. Key evidence includes the Wat Chiang Man inscription, which states that King Mengrai, King Ngam Mueang of the Phayao Kingdom, and King Ruang of the Sukhothai Kingdom jointly established this temple. Furthermore, the evolution of Wat Chiang Man clearly reflects the historical changes of Lanna, from the Mengrai dynasty era to the significant restoration period during the reign of Chao Kawila. In terms of architecture and art, Wat Chiang Man serves as a repository of valuable and diverse works. Key components include the Elephant-surrounded Chedi, an important architectural feature in Lanna art, and precious artifacts such as Phra Setangkhamani (the White Jade Buddha) and the Buddha image in the posture of subduing the elephant Nalagiri. The analysis of these artifacts demonstrates that Wat Chiang Man was a crucial point in the cultural exchange network of Southeast Asia and reflects the multicultural nature of Lanna civilization. As a cultural heritage site, Wat Chiang Man holds multidimensional value as a historical symbol, a center for artistic learning, and a spiritual space. This study recommends developing digital databases, promoting community participation, and creating educational programs for the sustainable conservation and transmission of this cultural heritage. Understanding Wat Chiang Man thus establishes a foundation for culturally valuable development for the future.

Keywords: Wat Chiang Man; Lanna Art; Cultural Heritage

บทนำ

วัดเชียงมั่น ถือเป็นวัดที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรมอันล้ำค่าของอาณาจักรล้านนา วัดแห่งนี้มีความสำคัญเป็นพิเศษในฐานะที่เป็นวัดแห่งแรกและเก่าแก่ที่สุดในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งถูกสถาปนาขึ้นพร้อมกับการก่อตั้งเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 1839 โดยพญามังราย ผู้ก่อตั้งราชวงศ์มังรายแห่งล้านนา ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของวัดที่ตั้งอยู่ในใจกลางเมืองเก่าของเชียงใหม่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญทางยุทธศาสตร์และสัญลักษณ์ในการปกครอง การเลือกสถานที่นี้เป็นที่ตั้งวัดแห่งแรกไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่เป็นการวางแผนอย่างรอบคอบที่สะท้อนถึงหลักการปกครองแบบธรรมราชาที่ผสมผสานระหว่างอำนาจทางโลกกับอำนาจทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของอารยธรรมล้านนาที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาเป็นหลัก

ประวัติการก่อตั้งวัดเชียงมั่นมีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับประวัติศาสตร์การสร้างเมืองเชียงใหม่ เมื่อพญามังรายทรงมีพระราชดำริในการสร้างเมืองใหม่ที่จะเป็นศูนย์กลางทางการเมืองและวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านนา พระองค์ได้ทรงถวายตำแหน่งที่ทรงประทับอยู่ในขณะควบคุมการสร้างเมืองให้เป็นพระอารามหลวงแห่งแรก โดยพระราชทานนามว่า “วัดเชียงมั่น” มาจากความเชื่อเรื่องการสร้างเมืองที่ต้องมีวัดอันเป็นที่มั่นของเมือง (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2563) การกระทำนี้สะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์และความปรารถนาของพระองค์ที่ต้องการให้เมืองใหม่นี้เป็นดินแดนที่มั่นคงและเจริญรุ่งเรือง ขณะเดียวกันก็แสดงถึงความเชื่อของชาวล้านนาที่ถือว่าศาสนสถานเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญรุ่งเรือง หลักฐานสำคัญที่ยืนยันถึงความเป็นมาของวัดแห่งนี้ปรากฏในศิลาจารึกวัดเชียงมั่น ซึ่งระบุชัดเจนถึงการสถาปนาวัดโดยพญามังราย พญางำเมือง และพญาร่วง ทั้งสามพระองค์ร่วมกัน การร่วมมือของกษัตริย์ทั้งสามพระองค์ในการสร้างวัดแห่งนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและการสร้างพันธมิตรทางการเมืองผ่านพระพุทธศาสนา

จากมิติทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม วัดเชียงมั่นเป็นแหล่งรวมผลงานศิลปกรรมล้านนาที่มีคุณค่าระดับชาติและเป็นตัวแทนของการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย องค์ประกอบที่สำคัญประกอบด้วย เจดีย์ช้างล้อม ตัวอย่างที่โดดเด่นของสถาปัตยกรรมล้านนาแบบดั้งเดิม พระเสด็จมณี (พระแก้วขาว) พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีประวัติการเดินทางอันยาวนานจากทริภุญไชยและเป็นสัญลักษณ์ของความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมระหว่างอาณาจักรทั้งสอง พระพุทธรูปปางทรมานช้างนาฟ้าศิริ อันธุ์เชิดมาจากทริภุญไชย เป็นผลงานศิลปกรรมที่ได้รับอิทธิพลแบบศิลปะอินเดียสมัยคุปตะที่แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมระหว่างเอเชียใต้กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคโบราณ วัดเชียงมั่นมีพัฒนาการที่สะท้อนประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของล้านนาผ่านยุคสมัยต่างๆ อย่างชัดเจน ตั้งแต่สมัยของราชวงศ์มังราย ผ่านช่วงการปกครองของพม่าที่วัดถูกทอดทิ้งให้เป็นวัดร้าง จนกระทั่งการฟื้นฟูในสมัยเจ้าฟ้ามังทรา (สมเด็จพระมหาธรรมราชาเจ้า)

และการบูรณะครั้งสำคัญในสมัยพระยาภาววิไล การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้วัดเชียงมั่นกลายเป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่บันทึกรอยประวัติศาสตร์ของล้านนาไว้อย่างครบถ้วน

นอกจากนี้ การที่วัดแห่งนี้ปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกู่คำ ซึ่งเป็นหนึ่งใน 8 วัดสำคัญที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ยิ่งเสริมสร้างมิติทางจิตวิญญาณและความเชื่อของประชาชนที่มีต่อวัดแห่งนี้ ในบริบทของการศึกษาประวัติศาสตร์และศิลปกรรมล้านนา วัดเชียงมั่นจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิวัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และศิลปกรรมของอาณาจักรล้านนาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน ความหลากหลายทางศิลปกรรมที่ปรากฏในวัดแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลจากทวารวดี ศิลปะคุปตะ และการผสมผสานระหว่างศิลปะท้องถิ่นกับศิลปะจากภายนอก ล้วนแสดงให้เห็นถึงเส้นทางการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการพัฒนาทางศิลปกรรมของล้านนาอย่างต่อเนื่อง การศึกษาวัดเชียงมั่นจึงไม่เพียงแต่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แต่ยังเป็นการเปิดหน้าต่างสู่ความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งและหลากหลายของอารยธรรมล้านนาไทย ในยุคที่โลกกำลังเผชิญกับการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากกระแสโลกาภิวัตน์ การศึกษาและทำความเข้าใจวัดเชียงมั่นจึงมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าการเก็บรักษาอดีต แต่เป็นการสร้างพื้นฐานสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีคุณค่าทางวัฒนธรรมสำหรับอนาคต

2. รากฐานทางประวัติศาสตร์ของวัดเชียงมั่น

2.1 การก่อกำเนิดและรากฐานแห่งความมั่นคง

การก่อตั้งวัดเชียงมั่นเป็นเหตุการณ์ที่ผูกพันอย่างลึกซึ้งกับประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของล้านนา คือการสถาปนาเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 1839 ความเป็นมาของวัดแห่งนี้จึงไม่อาจแยกออกจากวิสัยทัศน์อันยิ่งใหญ่ของพญามังราย ผู้ที่มองเห็นอนาคตของอาณาจักรล้านนาในฐานะศูนย์กลางแห่งอำนาจที่ผสมผสานระหว่างความเข้มแข็งทางการเมืองและการเจริญรุ่งเรืองทางจิตวิญญาณ (คณะอนุกรรมการตรวจสอบและชำระตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, 2538; กองแผนและงบประมาณองค์การบริหารจังหวัดเชียงใหม่, 2558) เมื่อพญามังรายทรงมีพระราชดำริในการสร้างเมืองใหม่ พระองค์ได้กระทำสิ่งที่แสดงออกถึงปรัชญาการปกครองที่ลึกซึ้ง นั่นคือการถวายนักรักรบที่ทรงประทับชั่วคราวระหว่างการควบคุมการก่อสร้างเมืองให้เป็นพระอารามหลวงแห่งแรก การกระทำนี้ไม่ใช่เพียงแค่การแสดงความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่เป็นการปลูกฝังแนวคิดที่ว่าอำนาจทางโลกและอำนาจทางจิตวิญญาณต้องเดินไปด้วยกัน เป็นการวางรากฐานให้เมืองใหม่มีจิตวิญญาณที่มั่นคงตั้งแต่เริ่มต้น (ดิเรก อินจันทร์, 2563) ชื่อ “เชียงมั่น” ที่พระองค์ทรงพระราชทานแก่วัดแห่งนี้มีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าการเป็นเพียงชื่อเรียก คำว่า “เชียงมั่น” สะท้อนถึงความเชื่อพื้นฐานของชาวล้านนาที่ว่า

สร้างเมืองต้องมีวัดอันเป็นที่มั่นของเมือง (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2563) ซึ่งหมายความว่าศาสนสถานไม่ได้เป็นเพียงสถานที่สำหรับการประกอบศาสนกิจ แต่เป็นหัวใจและจิตวิญญาณที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมั่นคงในทุกมิติ การตั้งชื่อนี้จึงเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของพญามังรายที่ต้องการให้เมืองเชียงใหม่เป็นดินแดนที่มีความมั่นคงครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และจิตวิญญาณ

2.2 เสี่ยงสะท้อนจากอดีต: หลักฐานและตำนานที่เล่าเรื่อง

การติดตามรอยประวัติศาสตร์ของวัดเชียงมั่นเป็นการเดินทางข้ามเวลาที่ต้องพึงพาเสียงกระซิบจากอดีตในรูปแบบของหลักฐานที่หลากหลาย ศิลาจารึกที่เกี่ยวข้องกับวัดแห่งนี้เป็นสักขีพยานที่สำคัญ โดยเฉพาะการปรากฏของพระนามพญามังราย ผู้ก่อตั้งเมืองเชียงใหม่ ในเอกสารเหล่านี้ (ดิเรก อินจันทร์, 2563) นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงบุคคลสำคัญอื่นๆ ที่มีส่วนร่วมในการสถาปนาวัด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของการร่วมมือกันในการสร้างสรรค์โครงการที่ยิ่งใหญ่ในยุคนั้น การที่มีผู้ปกครองหลายท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการก่อตั้งวัดแห่งนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจ เนื่องจากแสดงให้เห็นถึงมิติทางการเมืองที่ซับซ้อนของการสร้างวัด การสร้างศาสนสถานในยุคนั้นไม่ได้เป็นเพียงการแสดงออกทางความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสัญลักษณ์ของการรวมตัวทางการเมืองและการสร้างพันธมิตรระหว่างผู้ปกครองในภูมิภาค เป็นกลยุทธ์ที่ชาญฉลาดในการสร้างความมั่นคงและชอบธรรมทางการเมือง (สุรพล ดำริห์กุล, 2561) นอกจากศิลาจารึกแล้ว วัดเชียงมั่นยังปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดคู์คำ ซึ่งเป็นเอกสารที่มีคุณค่าล้ำค่าของล้านนา ตำนานที่จารึกด้วยอักษรธรรมล้านนาและประกอบด้วย 12 ผูกนี้เป็นมากกว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ แต่เป็นกระจกที่สะท้อนโลกทัศน์และความเชื่อของชาวล้านนาในยุคนั้น การที่วัดเชียงมั่นปรากฏในผูกที่ 9 ของตำนานนี้ โดยมีการเล่าถึงการที่พระเจ้าเลียบโลกเสด็จมาจาริกและประทับใต้ต้นไม้ เป็นภาพที่เต็มไปด้วยนัยยะเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างผู้ปกครองกับธรรมชาติ และการให้ความสำคัญแก่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางจิตวิญญาณ (กตัญญู ชูชื่น, 2525)

2.3 การเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา: จากความรุ่งเรืองสู่การฟื้นคืนชีพ

ประวัติศาสตร์ของวัดเชียงมั่นเป็นเรื่องราวของการขึ้นๆ ลงๆ ตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของอาณาจักรล้านนา ในสมัยของพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์ราชวงศ์มังรายลำดับที่ 10 วัดได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง เมื่อเจดีย์เดิมพังลงมา พระองค์ได้โปรดให้สร้างขึ้นใหม่ด้วยศิลาแลงในปี พ.ศ. 2014 (สุรพล ดำริห์กุล, 2545) การบูรณะครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องในการให้ความสำคัญกับวัดแห่งนี้ และสะท้อนถึงบทบาทที่สำคัญของวัดในจิตใจของผู้ปกครอง แต่แล้วความมั่นคงนี้ก็ต้องสั่นคลอนเมื่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองพัดผ่านมา ในปี พ.ศ. 2094 เมื่อเมืองเชียงใหม่ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า วัดเชียงมั่นจึงถูกทอดทิ้งให้เป็นวัดร้าง ช่วงเวลานี้เป็นบทเรียนที่เจ็บปวดที่แสดงให้เห็นว่าสถาบันศาสนาและการเมืองเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง เมื่ออำนาจทางการเมือง

เปลี่ยนมือ สถาบันศาสนาก็ได้รับผลกระทบตามมา (สุรพล ดำริห์กุล, 2561) อย่างไรก็ตาม ความมิดินนี้ก็มีแสงสว่างส่องทาง ในปี พ.ศ. 2101 เจ้าฟ้ามังทรหรือสมเด็จพระมหาอัมมิกราชาธิราชแห่งพม่า ซึ่งทรงมีพระราชศรัทธาในพุทธศาสนา ได้โปรดให้พระยาแสนหลวงสร้างเจดีย์ วิหาร อุโบสถ หอไตร และสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ขึ้นที่วัดเชียงมั่น (วัดเชียงมั่น, 2565) การฟื้นฟูครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าแม้อำนาจทางการเมืองจะเปลี่ยนแปลง แต่คุณค่าทางจิตวิญญาณของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ยังคงได้รับการยอมรับข้ามกรอบของชาติพันธุ์และอำนาจ การฟื้นฟูที่สำคัญอีกครั้งเกิดขึ้นในสมัยพระยาภาววิละ (พ.ศ. 2324-2358) ผู้ที่ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดเชียงมั่นขึ้นมาอีกครั้ง และในสมัยของเจ้าอินทวโรรส (พ.ศ. 2440-2452) วัดแห่งนี้ได้กลายเป็นสถานที่แรกที่พระธรรมยุติกนิกายมาจำพรรษา แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวและการเปิดรับการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาที่เกิดขึ้นในยุคนั้น (วัดเชียงมั่น, 2565)

2.4 จิตวิญญาณแห่งการเรียนรู้และศรัทธา

บทบาทของวัดเชียงมั่นในฐานะศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและการศึกษาของล้านนาเป็นสิ่งที่ปรากฏชัดเจนตั้งแต่ยุคแรกเริ่ม วัดแห่งนี้ไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์การเรียนรู้และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมและการพัฒนาวรรณกรรมล้านนา (พรรณแพญ เครือไทย, 2540) การที่วัดแห่งนี้กลายเป็นหนึ่งในแปดวัดที่ปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลกสะท้อนให้เห็นถึงสถานะพิเศษในจิตใจของประชาชนชาวล้านนา (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และวัลลภ ทองอ่อน, 2559) ความสำคัญของวัดเชียงมั่นในฐานะสถานที่จาริกแสวงบุญเป็นมิติที่แสดงให้เห็นถึงบทบาททางจิตวิญญาณที่ลึกซึ้ง การที่ประชาชนเดินทางมาสักการะและแสวงหาความสงบสุขที่นี่ไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางศาสนาธรรมดา แต่เป็นการเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง เป็นการสืบทอดความเชื่อและประเพณีที่สั่งสมมาจากรุ่นสู่รุ่น

2.5 สัญลักษณ์แห่งการวางแผนเมืองและเครือข่ายศาสนา

การเลือกตำแหน่งของวัดเชียงมั่นในแผนผังเมืองเชียงใหม่เป็นเรื่องที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ลึกซึ้ง การที่พญามังรายทรงเลือกทำเลนี้เป็นที่ตั้งวัดแห่งแรกไม่ได้เป็นการกระทำโดยบังเอิญ แต่เป็นผลจากการคำนึงถึงหลักฮวงจุ้ยและความเชื่อเรื่องผีเมืองของล้านนา (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2551) การตั้งวัดในบริเวณใกล้กับพระราชวังเป็นการสร้างสัญลักษณ์ของความเป็นเอกภาพระหว่างอำนาจทางโลกและอำนาจทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นแกนแท้ของการปกครองแบบธรรมราชาในอาณาจักรล้านนา ความสัมพันธ์ระหว่างวัดเชียงมั่นกับวัดสำคัญอื่นๆ ในเมืองเชียงใหม่เป็นอีกมิติที่น่าสนใจ การจัดวางวัดทั้งแปดแห่งในตำนานพระเจ้าเลียบโลกมีรูปแบบและความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อนความ

เชื้อทางศาสนาและการจัดระเบียบพื้นที่เมืองตามหลักธรรมะ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และวัลลภ ทองอ่อน, 2559) วัดเชียงมั่นในฐานะวัดแห่งแรกจึงมีบทบาทเป็นจุดศูนย์กลางที่เชื่อมโยงกับวัดอื่นๆ ในเครือข่ายทางศาสนาของเมือง สร้างความสมบูรณ์ในระบบความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาของชุมชนล้านนา การอยู่รอดและเจริญเติบโตของวัดเชียงมั่นผ่านการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ทางการเมืองและสังคมหลายครั้งเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความยืดหยุ่นและการปรับตัวที่ชาญฉลาด ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์และความสำคัญทางประวัติศาสตร์ไว้ได้อย่างต่อเนื่อง วัดแห่งนี้จึงไม่ใช่เพียงสถานที่แห่งอดีต แต่เป็นสะพานเชื่อมที่นำพาคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณจากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต (วิโรจน์ อินทนนท์, 2556)

3. สถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางศิลปกรรม

วัดเชียงมั่นในฐานะวัดแห่งแรกของเมืองเชียงใหม่ เป็นสมบัติทางศิลปกรรมที่สะท้อนถึงความงดงามและความลึกซึ้งของอารยธรรมล้านนาอย่างครบถ้วน การก้าวเท้าเข้าสู่บริเวณวัดแห่งนี้เปรียบเสมือนการเดินทางข้ามกาลเวลา ผ่านชั้นความทรงจำของศิลปกรรมที่สั่งสมมากกว่า 700 ปี องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแต่ละชิ้นไม่เพียงแต่เป็นผลงานศิลปะที่งดงาม แต่ยังเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ที่เล่าเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ และการสืบทอดวัฒนธรรมล้านนาจากยุคหนึ่งสู่อีกยุคหนึ่ง

3.1 เจดีย์ช้างล้อม : จุดศูนย์กลางแห่งศิลปกรรมล้านนา

เจดีย์ช้างล้อมของวัดเชียงมั่นเป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุดของสถาปัตยกรรมล้านนา ความงดงามและความสมบูรณ์แบบของเจดีย์องค์นี้ทำให้กลายเป็นต้นแบบและเป็นแรงบันดาลใจสำหรับการสร้างเจดีย์ในแบบเดียวกันในภายหลัง เจดีย์นี้สร้างขึ้นในช่วงการก่อตั้งวัดโดยพญามังราย และได้รับการดูแลรักษาจากผู้ปกครองเชียงใหม่สืบมา จนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรม (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2563) โครงสร้างของเจดีย์แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจอันลึกซึ้งของช่างศิลป์ล้านนา ฐานของเจดีย์เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่ซ้อนลดหลั่นกันสองชั้น สร้างความรู้สึกของการเคลื่อนไหวขึ้นสู่ฟ้า บนฐานประดับด้วยปูนปั้นรูปช้างครึ่งตัวล้อมรอบเจดีย์จำนวน 15 เชือก และมีช้างประจํามุมด้วย มุมละ 1 เชือก การจัดวางช้างเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงการตกแต่งเพื่อความสวยงาม แต่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ลึกซึ้ง ช้างในวัฒนธรรมล้านนาเป็นสัญลักษณ์ของความแข็งแกร่ง ความสง่างาม และการปกป้อง การที่ช้างเหล่านี้โอบล้อมเจดีย์จึงหมายถึงการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ (สันติ เล็กสุขุม, 2538) ช้างปูนปั้นแต่ละตัวมีการประดับด้วยเสาที่มีลวดลายประณีต ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของศิลปกรรมล้านนาที่ผสมผสานอิทธิพลจากศิลปะทวารวดีและเขมร

เข้าด้วยกัน แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์เฉพาะของตนไว้ได้อย่างชัดเจน การออกแบบและการก่อสร้างที่ประณีตนี้สะท้อนถึงระดับความเจริญทางเทคนิคและศิลปกรรมของช่างล้านนาในยุคนั้น

3.2 วิหารหลวงและวิหารจตุรमुख : เรื่องราวของการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง

วิหารทั้งสององค์ในวัดเชียงมั่นเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรมที่สะท้อนประวัติศาสตร์ของวัด วิหารจตุรमुख หรือที่เรียกว่าวิหารเล็ก เป็นวิหารเดิมของวัดที่สร้างขึ้นในช่วงแรกเริ่ม ตั้งอยู่ด้านทิศเหนือ ภายในเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญสององค์ คือ พระเสด็จคณิน (พระแก้วขาว) และพระพุทธรูปปางทรมานช้างนาฟ้าศิริ ซึ่งทั้งสององค์นี้มีประวัติการเดินทางอันยาวนานจากทริภุชเวศและเป็นที่เคารพสักการะของชาวเชียงใหม่มาแต่โบราณ ส่วนวิหารหลวง หรือพระวิหารใหญ่ สร้างขึ้นในช่วงหลังเพื่อรองรับการขยายตัวของกิจกรรมทางศาสนาและจำนวนผู้มาประกอบพิธีกรรมที่เพิ่มขึ้น ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของวัด ถัดจากหอไตร วิหารหลวงมีขนาดใหญ่กว่าและมีรูปทรงสถาปัตยกรรมแบบล้านนาที่สมบูรณ์แบบ ภายในประดับด้วยจิตรกรรมฝาผนังทั้งดงาม เขียนสีทองบนพื้นแดงอย่างวิจิตร บรรยายเรื่องราวการสร้างเมืองและการก่อตั้งวัดของพญามังราย (วัดเชียงมั่น, 2565) การมีวิหารสองหลังที่สร้างในช่วงเวลาต่างกันแสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตและการปรับตัวของวัดตามกาลเวลา การออกแบบทั้งสองวิหารสะท้อนถึงความประณีตและความเข้าใจในสุนทรียศาสตร์ของช่างศิลป์ล้านนา โดยเฉพาะการใช้สัดส่วนที่กลมกลืนและการประดับตกแต่งที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ ลวดลายต่างๆ ไม่ได้มีไว้เพื่อความสวยงามเพียงอย่างเดียว แต่ยังสื่อถึงความเชื่อทางพุทธศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว (พรรณงาม ชพานนท์, 2526)

3.3 พระอุโบสถและหอไตรกลางน้ำ : สถาปัตยกรรมแห่งการฟื้นคืนชีพ

พระอุโบสถและหอไตรกลางน้ำเป็นสถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงการฟื้นคืนชีพของวัดหลังจากช่วงเวลาที่ถูกทอดทิ้ง องค์ประกอบทั้งสองนี้มีประวัติการสร้างที่เชื่อมโยงกับความพยายามในการฟื้นฟูวัดในช่วงเวลาต่างๆ อุโบสถเดิมสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย และได้รับการบูรณะครั้งสำคัญในสมัยเจ้าฟ้ามงทรา ผู้ที่โปรดให้พระยาแสนหลวงสร้างเจดีย์ วิหาร อุโบสถ หอไตร และสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ขึ้นใหม่ (กรมศิลปากร, 2540) ต่อมาในสมัยพระยาภาววิละ วัดได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ทำให้สถาปัตยกรรมต่างๆ กลับมาสวยงามและใช้งานได้อย่างสมบูรณ์ พระอุโบสถที่เราเห็นในปัจจุบันจึงเป็นผลของการสร้างสรรคและการบูรณะหลายครั้ง มีลักษณะเป็นอาคารทรงล้านนา โถงด้านหน้ามีคิลาจารึกวัดเชียงมั่นตั้งอยู่ ซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ หอไตรกลางน้ำเป็นสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์พิเศษ เป็นอาคารสองชั้น ชั้นล่างก่อด้วยอิฐถือปูน ส่วนชั้นบนเป็นเครื่องไม้ตามแบบสถาปัตยกรรมล้านนาดั้งเดิม การออกแบบแบบผสมผสานระหว่างวัสดุก่อสร้างนี้แสดงให้เห็นถึงความชาญฉลาดของช่างสมัยนั้นในการเลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกับการใช้งาน ชั้นล่างที่แข็งแรง

ทนทานเหมาะสำหรับรับน้ำหนัก ส่วนชั้นบนที่เป็นเครื่องไม้เหมาะสำหรับเก็บรักษาคัมภีร์ธรรมล้ำนนาที่ต้องการความแห้งและการระบายอากาศที่ดี

3.4 หอครูบาเจ้าศรีวิชัย : การผสมผสานระหว่างประเพณีและสมัยใหม่

หอครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นสิ่งปลูกสร้างที่เพิ่มขึ้นในยุคร่วมสมัย สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2505 เพื่อเป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนของครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทยที่เป็นที่เคารพของประชาชน หอแห่งนี้ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของพระวิหารหลวง และถึงแม้จะเป็นสิ่งปลูกสร้างใหม่ แต่ก็ได้รับการออกแบบให้กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมล้านนาโดยรอบ การเพิ่มสิ่งปลูกสร้างใหม่นี้เป็นตัวอย่างที่ดีของการปรับตัวและการพัฒนาของวัดให้ทันต่อความต้องการของสังคมร่วมสมัย ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์และความกลมกลืนทางสถาปัตยกรรมไว้ได้ การออกแบบที่คำนึงถึงบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของสถานที่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจและความเคารพต่อมรดกทางสถาปัตยกรรมของบรรพบุรุษ

3.5 การผสมผสานทางศิลปกรรม: บทสรุปของความหลากหลาย

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของวัดเชียงใหม่ในภาพรวม จะเห็นได้ชัดเจนว่าวัดแห่งนี้เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์สถาปัตยกรรมล้านนาที่มีชีวิต ซึ่งบันทึกและแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของศิลปกรรมท้องถิ่นผ่านช่วงเวลาที่ยาวนาน การดำรงอยู่ของสถาปัตยกรรมจากหลายยุคสมัยในพื้นที่เดียวกันสร้างความรู้สึกของความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อิทธิพลจากภายนอก โดยเฉพาะจากทริภุญไชย เขมร และพม่า ได้ถูกนำเข้ามาผสมผสานกับเอกลักษณ์ของล้านนาอย่างลงตัว การผสมผสานนี้ไม่ได้เป็นการเลียนแบบอย่างง่าย ๆ แต่เป็นการคัดเลือก ปรับแต่ง และสร้างสรรค์ใหม่ให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ผลลัพธ์ที่ได้คือศิลปกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีความงดงามที่เป็นของตนเอง (สุรพล คำวิหกุล, 2561) การที่วัดเชียงใหม่ยังคงมีความเก่าแก่และความทันสมัยอยู่ร่วมกันแสดงให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของสถาปัตยกรรมไทยที่สามารถปรับตัวและรองรับการเปลี่ยนแปลงได้โดยไม่สูญเสียตัวตน ศิลปกรรมแต่ละชิ้นในวัดล้วนมีเรื่องราวและความหมายของตนเอง แต่เมื่อรวมกันแล้วกลับสร้างความสมบูรณ์และความกลมกลืนที่งดงาม ทำให้วัดเชียงใหม่เป็นมากกว่าเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่เป็นสัญลักษณ์ของความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของล้านนาไทยที่ยังคงดำรงอยู่ในโลกสมัยใหม่

4. โบราณวัตถุและศิลปกรรมล้ำค่า

วัดเชียงใหม่วัดเชียงใหม่เป็นสมบัติแห่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เก็บรักษาโบราณวัตถุและศิลปกรรมล้ำค่าไว้อย่างครบถ้วน สิ่งของเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงสมบัติทางศิลปกรรมที่งดงาม แต่ยังเป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงเรื่องราวของอดีตกับปัจจุบัน เป็นสักขีพยานของการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและ

ความเชื่อในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ทอดยาวมากกว่า 700 ปี แต่ละชั้นล้วนมีเรื่องราวและความหมายทางประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ สะท้อนให้เห็นถึงการเดินทางของศิลปกรรมข้ามดินแดนและการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ทำให้ล้านนาเป็นจุดหมายปลายทางแห่งความหลากหลายทางศิลปกรรม

4.1 พระเสด็จคمني: พระแก้วขาวแห่งล้านนา

พระเสด็จคمني หรือที่ชาวเชียงใหม่เรียกขานด้วยความเคารพว่า “พระแก้วขาว” เป็นพระพุทธรูปที่มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดเชียงใหม่มาตั้งแต่สมัยโบราณ พระพุทธรูปองค์นี้สร้างจากแก้วสีขาวบริสุทธิ์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ทรงพระเนตรหลับในอิริยาบถของการทรงสมาธิอันลึกซึ้ง ภายในพระพุทธรูปนี้ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ในจุดสำคัญสี่แห่ง คือ พระโมลี พระนลาต พระอุระ และพระโอษฐ์ ซึ่งเป็นการบรรจุที่สะท้อนถึงความเลื่อมใสอย่างลึกซึ้งของผู้สร้าง ตามความเชื่อและตำนานท้องถิ่นของชาวล้านนา พระแก้วขาวองค์นี้มีที่มาที่ยาวนานและเต็มไปด้วยเรื่องราวอันน่าเลื่อมใส ตำนานเล่าว่าพระพุทธรูปองค์นี้มีการเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในอดีตกาลอันไกลโพ้น โดยมีการกล่าวถึงกษัตริย์สุทนต์ที่ได้ขึ้นไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์และได้รับการบอกกล่าวจากพระอินทร์เกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปปฏิมากรด้วยแก้วขาว แม้ว่าเรื่องราวเหล่านี้จะเป็นตำนานที่ไม่อาจยืนยันได้ทางประวัติศาสตร์ แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาอันลึกซึ้งและการให้ความสำคัญกับพระพุทธรูปองค์นี้ของชาวล้านนา (ชนพร เรือนคำ, อุเทน ลาพิงค์และประทีป พีชทองกลาง, 2565)

ประวัติการเดินทางของพระแก้วขาวจากหริภุญไชยมายังเชียงใหม่เป็นเรื่องราวที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนกว่า เมื่อพญามังรายยกทัพไปตีเมืองหริภุญไชย หลังจากการยึดครองเมืองได้สำเร็จ พระองค์ได้อัญเชิญพระเศด็จคمنيมาประดิษฐานที่พระราชมณเฑียรของพระองค์ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นวัดเชียงใหม่ การเดินทางของพระพุทธรูปองค์นี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองและศาสนาระหว่างสองอาณาจักรที่สำคัญในภาคเหนือของไทย และเป็นสัญลักษณ์ของการสืบทอดความเจริญทางศาสนาจากหริภุญไชยสู่ล้านนา (จากลำพูนสู่เชียงใหม่ ตามรอย “พระแก้วขาว” แห่งล้านนา, 2551) ในรัชสมัยต่อมา พระเศด็จคمنيได้รับการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในสมัยพระเจ้าติโลกราช ซึ่งมีพระราชดำริในการจัดการเรื่องพระพุทธรูปสำคัญต่างๆ ของเมือง ปัจจุบันพระแก้วขาวประดิษฐานอยู่ในพระมณฑปด้านหลังพระประธานในพระวิหารจตุรมุข ได้รับการปกป้องด้วยเกรงเหล็กที่แข็งแรง ซึ่งแม้จะเป็นการป้องกันที่จำเป็น แต่ก็ทำให้ผู้มาสักการะต้องชมความงามจากระยะไกลแทน

4.2 พระพุทธรูปปางทรมานช้างนาฟ้าศิริ: ศิลปกรรมคุปตะแห่งล้านนา

พระพุทธรูปปางทรมานช้างนาฟ้าศิริเป็นอีกหนึ่งสมบัติล้ำค่าที่อัญเชิญมาจากหริภุญไชย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเป็นจุดหมายปลายทางของศิลปกรรมจากหลากหลายแหล่งในสมัยโบราณ

พระพุทธรูปศิลาองค์นี้เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของศิลปกรรมแบบคุปตะ ซึ่งสะท้อนถึงอิทธิพลของศิลปกรรมอินเดียที่เดินทางเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านเส้นทางการค้าและการแลกเปลี่ยนทางศาสนาในสมัยโบราณ ตามตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา พระพุทธรูปศิลาองค์นี้มีความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในสมัยพระพุทธกาล โดยกล่าวว่าพระเจ้าอชาตศัตรูแห่งนครราชคฤห์มีพระประสงค์ที่จะสร้างพระพุทธรูปเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงปราบชังนาฬาคีรี พระองค์จึงทรงให้นำหินจากทะเลมาแกะสลักเป็นพระพุทธรูปปางเสด็จบินทบาท ในฉากที่พระพุทธเจ้าทรงปราบชังนาคูรายด้วยพระเมตตาธรรม แม้ว่าเรื่องราวนี้จะเป็นตำนานที่ไม่อาจยืนยันได้ทางประวัติศาสตร์ แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจเรื่องพุทธประวัติและการให้ความหมายทางศาสนาแก่งานศิลปกรรม (ธนพร เรือนคำ, อุเทน ลาพิงค์และประทีป พีชทองหลาง, 2565) การวิเคราะห์ศิลปกรรมของพระพุทธรูปศิลาองค์นี้แสดงให้เห็นถึงความประณีตของเทคนิคการแกะสลักและความเข้าใจอันลึกซึ้งเกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบพระพุทธรูปทรงนั่งในอิริยาบถสงบ พระกรซ้ายทอดยาวลงมาข้างพระวรกาย ส่วนพระหัตถ์ขวายกขึ้นในระดับบั้นพระองค์ ฝ่าพระหัตถ์คว่ำลงยื่นออกมาข้างหน้าในลักษณะของมุทราลูบระพองข้าง การแสดงท่าทางนี้มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ลึกซึ้ง สื่อถึงความเมตตาและพระปรีชาญาณที่สามารถเปลี่ยนความดุร้ายให้เป็นความสงบได้ ซึ่งเป็นหลักคำสอนพุทธศาสนาพื้นฐานเรื่องการใช้ความอดทนและความเมตตาแทนความรุนแรง (สันติ เล็กสุขุม, 2538) รูปชังนาฬาคีรีที่นอนหมอบอยู่ทางด้านขวาและพระอานนท์ที่ถือบาตรยืนอยู่ทางด้านซ้ายเป็นส่วนประกอบที่ทำให้พระศิลาองค์นี้มีความสมบูรณ์ในการเล่าเรื่องผ่านศิลปกรรม การที่ช่างผู้สร้างสามารถแกะสลักรูปทั้งสามในแผ่นหินเดียวกันแสดงให้เห็นถึงฝีมือการแกะสลักระดับสูงและการวางแผนการสร้างสรรค์ที่รอบคอบ

4.3 ศิลปินวัดเชียงมั่น: เลียงจากอดีตกาล

ศิลปินของวัดเชียงมั่นเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าล้ำค่าระดับชาติ เป็นเอกสารที่บันทึกเหตุการณ์สำคัญและให้ข้อมูลอันมีค่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่และการก่อตั้งวัดเชียงมั่น ศิลปินเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นหลักฐานการดำรงอยู่ของเหตุการณ์ในอดีต แต่ยังเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับภาษา ตัวอักษร และวัฒนธรรมของล้านนาในยุคแรกเริ่ม ศิลปินที่สำคัญที่สุดคือจารึกที่กล่าวถึงการสถาปนาวัดโดยพญามังรายร่วมกับพญางำเมืองและพญาร่วง การร่วมมือของผู้ปกครองทั้งสามท่านนี้ในการสร้างเมืองเชียงใหม่และการก่อตั้งวัดเชียงมั่น รวมถึงการทำนุบำรุงวัดจากกษัตริย์และพระราชวงศ์ในยุคต่อมา เนื้อหาของจารึกระบุถึงการที่พญามังรายโปรดสร้างเจดีย์ขึ้นในที่ประทับและการสถาปนาพระราชมณเฑียรเป็นวัดเชียงมั่น ซึ่งสอดคล้องกับประวัติการก่อตั้งที่เล่าสืบต่อกันมา (ดิเรก อินจันทร์, 2563) นอกจากคุณค่าทางประวัติศาสตร์แล้ว ศิลปินยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านภาษาศาสตร์และการศึกษาวิวัฒนาการของการเขียนในภูมิภาคนี้ การศึกษาภาษาและตัวอักษรจากจารึกช่วยให้นักวิชาการเข้าใจถึงการพัฒนาของภาษาไทยถิ่นเหนือและอิทธิพล

จากภาษาอื่นๆ ในภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นภาษาบาลี สันสกฤต หรือภาษาท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาของภาษาและวรรณกรรมล้านนา เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญทางวรรณกรรมและการศึกษาในสมัยนั้น (ประเสริฐ ณ นคร และปวงคำ ดุษฎีนิพนธ์, 2537)

4.4 จิตรกรรมฝาผนัง: เรื่องราวบนผนังแห่งเวลา

จิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารหลวงเป็นศิลปกรรมที่มีคุณค่าทั้งในแง่สุนทรียศาสตร์และประวัติศาสตร์ ผลงานที่เขียนด้วยสีทองบนพื้นแดงอย่างวิจิตรตรงตามเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นการตกแต่งเพื่อความสวยงาม แต่ยังเป็นสื่อการสื่อสารที่บอกเล่าเรื่องราวสำคัญของการสร้างเมืองและการก่อตั้งวัดของพญามังราย ด้วยเทคนิคการเขียนที่ประณีตและการใช้สีที่สดใส จิตรกรรมเหล่านี้สะท้อนถึงความเจริญของศิลปกรรมล้านนาในด้านจิตรกรรม ลวดลายและรูปแบบการนำเสนอในจิตรกรรมมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากจิตรกรรมในภูมิภาคอื่นของประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมของล้านนาที่มีการพัฒนาเฉพาะตัว การจัดองค์ประกอบ การเลือกใช้สี และการถ่ายทอดเรื่องราวล้วนมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ และสะท้อนถึงโลกทัศน์และค่านิยมของสังคมล้านนาในยุคนั้น

4.5 เครือข่ายแห่งการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

การศึกษาโบราณวัตถุและศิลปกรรมของวัดเชียงมั่นในภาพรวมเผยให้เห็นภาพที่น่าทึ่งของการเป็นจุดสำคัญในเครือข่ายการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การมีอยู่ของศิลปกรรมที่มีต้นกำเนิดจากหลากหลายแหล่ง ทั้งจากทมิฬ ไชย อินเดียน และการสร้างสรรค์เฉพาะของล้านนาเอง สะท้อนถึงลักษณะพหุวัฒนธรรมและการผสมผสานที่กลมกลืน ซึ่งเป็นจุดเด่นของอารยธรรมล้านนา ความสามารถของชาวล้านนาในการดูดซับ ปรับประยุกต์ และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และศิลปกรรมจากภายนอกมาผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างสร้างสรรค์ เป็นบทเรียนที่สำคัญที่แสดงให้เห็นว่าความเจริญทางวัฒนธรรมไม่ได้เกิดจากการปิดตัวหรือการยึดติดกับสิ่งเดิมๆ แต่เกิดจากการเปิดใจรับสิ่งใหม่ การเรียนรู้ และการสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง (สุรพล คำวิสุทธิกุล, 2561)

โบราณวัตถุแต่ละชิ้นในวัดเชียงมั่นจึงไม่ได้เป็นเพียงสิ่งของที่สวยงามหรือมีอายุที่เก่าแก่ แต่เป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงเรื่องราวของมนุษย์ข้ามกาลเวลาและพรมแดน เป็นเครื่องบันทึกที่ไม่มีตัวอักษรแต่เต็มไปด้วยความหมายและข้อความที่รอให้ผู้คนในยุคปัจจุบันได้อ่านและเข้าใจ การเก็บรักษาและการศึกษาโบราณวัตถุเหล่านี้จึงเป็นการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าล้ำค่าสำหรับคนรุ่นต่อไปได้เรียนรู้และเข้าใจถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง

5. คุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรม

วัดเชียงมั่นในฐานะวัดแห่งแรกของเมืองเชียงใหม่ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าหลากหลายมิติ ทั้งในฐานะสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ทางศิลปกรรม และพื้นที่ทางจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน การดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องของวัดแห่งนี้มากกว่า 720 ปี สะท้อนให้เห็นถึงความยืดหยุ่นและการปรับตัวของสังคมล้านนาต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนาน วัดแห่งนี้จึงไม่ใช่เพียงอาคารสถานที่เก่าแก่ แต่เป็นสถาบันทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตและยังคงมีบทบาทสำคัญในสังคมร่วมสมัย

5.1 สมบัติทางประวัติศาสตร์และความหมายเชิงสัญลักษณ์

คุณค่าของวัดเชียงมั่นในฐานะสมบัติทางประวัติศาสตร์มีความโดดเด่นในหลายประการ วัดแห่งนี้เป็นสัญลักษณ์ของการก่อกำเนิดเมืองเชียงใหม่และเป็นจุดเริ่มต้นของอารยธรรมล้านนาในยุคใหม่ การที่พญามังรายทรงถวายตำแหน่งพระองค์เพื่อสร้างเป็นวัดแสดงให้เห็นถึงปรัชญาการปกครองที่ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาในฐานะรากฐานของสังคม และการสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากอาณาจักรอื่นในภูมิภาค (สุรพล ดำริห์กุล, 2561) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่อุดมสมบูรณ์ในวัด โดยเฉพาะศิลาจารึกและโบราณวัตถุต่างๆ ทำให้วัดเชียงมั่นกลายเป็นแหล่งข้อมูลที่มีค่าสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนา การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในยุคต่างๆ ศิลาจารึกที่บันทึกเรื่องราวการสถาปนาเมืองและวัดไม่เพียงแต่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ แต่ยังเป็นหลักฐานสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาภาษาและการเขียนของล้านนาในยุคแรกเริ่ม (ประเสริฐ ณ นคร และปวงคำ ดุษฎีเชียว, 2537) การเป็นสถานที่ที่เชื่อมโยงกับบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์หลายยุคสมัย ตั้งแต่พญามังรายผู้ก่อตั้ง พระเจ้าติโลกราชผู้บูรณะ ไปจนถึงพระยาแก้วสุทนต์ผู้ฟื้นฟู ทำให้วัดมีบทบาทเป็นสะพานเชื่อมระหว่างอดีตกับปัจจุบัน และเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์จากรุ่นสู่รุ่น

5.2 เอกลักษณ์ทางศิลปกรรมและความโดดเด่นของศิลปะล้านนา

ศิลปกรรมล้านนาที่ปรากฏในวัดเชียงมั่นมีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจและมีคุณค่าระดับชาติ การผสมผสานระหว่างอิทธิพลจากหลายแหล่ง ทั้งจากทวารวดี ขอม อินเดีย เขมร และพม่า แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้อย่างชัดเจน เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของการดูดซับวัฒนธรรมภายนอกมาปรับใช้อย่างสร้างสรรค์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550) การใช้วัสดุท้องถิ่น เทคนิคการสร้างที่เหมาะสมกับสภาพอากาศ และลวดลายที่สะท้อนความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวล้านนา ทำให้ศิลปกรรมที่นี่มีความแตกต่างจากศิลปกรรมในภูมิภาคอื่นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านลวดลายที่กลมกลืน การใช้สีที่อ่อนโยน และรูปแบบการตกแต่งที่มีความนุ่มนวลและกลมกลืนกับธรรมชาติ ศิลปกรรมในวัดเชียงมั่นไม่ได้มีไว้เพื่อความสวยงามเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นสื่อในการถ่ายทอดความหมายทางศาสนาและสังคม ลวดลายและสัญลักษณ์ต่างๆ สื่อถึงหลักธรรมทางพุทธศาสนา ความเชื่อพื้นบ้าน และปรัชญา

การดำเนินชีวิตของชาวล้านนา (ยุพิน เข้มมุกด์, 2527) การที่ศิลปกรรมเหล่านี้ยังคงดำรงอยู่และได้รับการดูแลรักษามาจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่าและความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมของชุมชนล้านนา

5.3 การสะท้อนวิถีชีวิตและโลกทัศน์ของสังคมล้านนา

วัดเชียงมั่นทำหน้าที่เป็นกระจกที่สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์และค่านิยมของชาวล้านนาในแต่ละยุคสมัย การปรากฏของพระพุทธรูปจากแหล่งต่างๆ การผสมผสานระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อพื้นบ้าน และการให้ความสำคัญกับการศึกษาและการสืบทอดภูมิปัญญา ล้วนสะท้อนถึงลักษณะของสังคมล้านนาที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ (วิโรจน์ อินทนนท์, 2556) การที่วัดยังคงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นสถานที่สำคัญในพิธีกรรมต่างๆ แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของสายสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน วัดไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสร้างความสามัคคีในชุมชน จากมุมมองทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม วัดเชียงมั่นเป็นพื้นที่ที่เกิดการเจรจาทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค การมีอยู่ของโบราณวัตถุและศิลปกรรมจากแหล่งต่างๆ ไม่ได้เป็นเพียงการรวบรวมสิ่งของ แต่เป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และการแสดงความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของผู้ปกครอง (พรรณงาม ชพานนท์, 2526)

5.4 บทบาทในยุคปัจจุบันและความท้าทายในการอนุรักษ์

ในยุคที่โลกเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี วัดเชียงมั่นต้องปรับตัวให้สามารถคงคุณค่าทางวัฒนธรรมไว้ได้ ขณะเดียวกันก็ต้องสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมร่วมสมัย ความท้าทายหลักประกอบด้วยการรักษาความเป็นแท้ของโบราณวัตถุและสถาปัตยกรรม การจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การอนุรักษ์วัดเชียงมั่นในยุคปัจจุบันต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่น และนักวิชาการ การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การดูแลรักษาที่ยั่งยืน

5.5 แนวทางการพัฒนาและการสืบทอดสู่อนาคต

การพัฒนาวัดเชียงมั่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรมที่มีประสิทธิภาพควรดำเนินการในหลายมิติ การจัดทำระบบฐานข้อมูลดิจิทัลที่ครอบคลุมโบราณวัตถุและศิลปกรรมทั้งหมด จะช่วยในการศึกษาวิจัยและการเผยแพร่ความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การสแกนสามมิติ การสร้างแบบจำลองดิจิทัล และระบบแสดงผลแบบเสมือนจริง สามารถช่วยให้ผู้เยี่ยมชมได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาเป็น

อีกแนวทางสำคัญ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพ จะช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเสริมสร้างความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่น

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาที่หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เป็นกุญแจสำคัญในการสืบทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ โปรแกรมสำหรับนักเรียนควรเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง สำหรับนักศึกษาควรมุ่งเน้นการวิจัยและการศึกษาเชิงลึก ส่วนสำหรับประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวควรเป็นการนำเสนอที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา พิพิธภัณฑ์ และองค์กรทางวัฒนธรรมอื่นๆ จะช่วยสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและยั่งยืน การแลกเปลี่ยนความรู้ การวิจัยร่วม และการจัดกิจกรรมร่วมกันจะช่วยยกระดับการอนุรักษ์และการเผยแพร่วัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2527) การดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้จะช่วยให้วัดเชียงมั่นสามารถคงความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต ขณะเดียวกันก็สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และแรงบันดาลใจสำหรับคนรุ่นใหม่ในการเข้าใจและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง วัดเชียงมั่นจึงไม่ใช่เพียงสถานที่เก็บรักษาอดีต แต่เป็นสะพานเชื่อมที่นำพาคุณค่าทางวัฒนธรรมจากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมให้มีความสมดุลระหว่างการเจริญก้าวหน้าทางวัตถุกับการรักษาคุณค่าทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรม

บทสรุป

การศึกษาวัดเชียงมั่นตั้งอยู่ใจกลางเมืองเก่าเชียงใหม่ เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยิ่งต่ออาณาจักรล้านนา การศึกษาครั้งนี้ได้เผยให้เห็นถึงบทบาทหลากหลายของวัดแห่งนี้ที่ไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังเป็นจุดศูนย์กลางของการปกครอง การเรียนรู้ และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดเชียงมั่นเป็นวัดแห่งแรกของเมืองเชียงใหม่ที่สถาปนาขึ้นในปี พ.ศ. 1839 โดยพญามังรายพร้อมกับการก่อตั้งเมือง การที่พระองค์ทรงถวายตำแหน่งกษัตริย์เพื่อสร้างเป็นวัดสะท้อนถึงแนวคิดการปกครองแบบธรรมราชาที่ผสมผสานอำนาจทางโลกและทางจิตวิญญาณ ความพิเศษของวัดเชียงมั่นอยู่ที่การเป็นสถานที่รวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมจากหลากหลายแหล่ง การอัญเชิญพระเสด็จมณีและพระพุทธรูปปางทรมานช้างนาฬาคีรีจากทริภุญไชยมาประดิษฐาน แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดและการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมระหว่างสองอาณาจักรสำคัญในภาคเหนือ โบราณวัตถุเหล่านี้ไม่เพียงมีคุณค่าทางศิลปกรรม แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนา สถาปัตยกรรมของวัดเชียงมั่นเป็นตัวอย่างที่ยอดเยียมของศิลปกรรมล้านนาที่ผสมผสานอิทธิพลจากหลายแหล่งแต่ยังคง

รักษาเอกลักษณ์เฉพาะตัวไว้ได้ เจดียช้างล้อมเป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุด แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจอันลึกซึ้งของช่างศิลป์ล้านนาในเรื่องสัดส่วน การจัดองค์ประกอบ และความหมายเชิงสัญลักษณ์ วิหารทั้งสองหลังที่สร้างในช่วงเวลาต่างกันสะท้อนถึงการเจริญเติบโตและการปรับตัวของวัดตามกาลเวลา

ประวัติศาสตร์ของวัดเชียงมั่นเป็นเรื่องราวของความอดทนและการฟื้นคืนชีพ วัดได้ผ่านช่วงเวลาแห่งความรุ่งเรืองในสมัยราชวงศ์มังราย การถูกทอดทิ้งในยุคที่พม่ายึดครองเมืองเชียงใหม่ และการฟื้นฟูหลายครั้งในสมัยต่างๆ โดยเฉพาะในสมัยเจ้าฟ้ามังทราและพระยาภาวิไล การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้วัดกลายเป็นพยานประวัติศาสตร์ที่บันทึกวิวัฒนาการของล้านนาอย่างครบถ้วน ศิลปินกวัดเชียงมั่นเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าระดับชาติ ไม่เพียงบันทึกเหตุการณ์การก่อตั้งเมืองและวัด แต่ยังเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาภาษาและการเขียนของล้านนา การปรากฏของพญามังราย พญาเจ้าเมือง และพญาร่วงในจารึกแสดงให้เห็นถึงการร่วมมือทางการเมืองและการสร้างพันธมิตรผ่านพระพุทธศาสนา ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม วัดเชียงมั่นมีคุณค่าหลายมิติ ทั้งเป็นสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ทางศิลปกรรม และพื้นที่ทางจิตวิญญาณ วัดแห่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์และค่านิยมของสังคมล้านนาที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และการผสมผสานทางวัฒนธรรม

การศึกษาวัดเชียงมั่นจึงเป็นการเปิดหน้าต่างสู่ความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งและหลากหลายของอารยธรรมล้านนา ในยุคที่โลกกำลังเผชิญกับการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และพัฒนาวัดเชียงมั่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาที่หลากหลาย จะช่วยให้วัดแห่งนี้สามารถคงความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต ขณะเดียวกันก็เป็นแรงบันดาลใจสำหรับการสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมให้มีความสมดุลระหว่างความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุกับการรักษาคุณค่าทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมสำหรับอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กตัญญู ชูชื่น. (2525). *พระเจ้าเลียบโลกฉบับล้านนา: บทวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2527). *ประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาและองค์การศาสนาต่างๆ ในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- กรมศิลปากร. (2540). *ชินกาลมาลีปกรณ์*. กรุงเทพมหานคร: มหাজุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กองแผนและงบประมาณ องค์การบริหารจังหวัดเชียงใหม่. (2558). *เอกสารประกอบการประชุมเชียงใหม่เมืองมรดกโลก*. เชียงใหม่: องค์การบริหารจังหวัดเชียงใหม่.

เกรียงไกร เกิดศิริ. (2551). *ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อุษาคเนย์.

คณะกรรมการการตรวจสอบและชำระตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. (2538). *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.

จากลำพูนสู่เชียงใหม่ ตามรอย "พระแก้วขาว" แห่งล้านนา. (19 ธันวาคม 2551). สืบค้นจาก <http://www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?f=24&t=19671>

ดิเรก อินจันทร์. (2563). *การศึกษาคัมภีร์โบราณ ปฏิบัติ และจารึกเพื่อสนับสนุนข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาวัดเชียงมั่น ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ตุลาภรณ์ แสนปรน และ ดลยา แก้วคำแสน (ผู้แปลวรรณ). (ม.ป.พ.). *ตำนานพระเจ้าเลียบโลกวัดกู่คำ ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

ธนพร เรือนคำ, อุเทน ลาพิงค์ และประทีป พิษทองหลาง. (2565). *วัดเชียงมั่น: การพัฒนาตามหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่*. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (3), 121-136.

นวรรฐ์ โอศิริ. (2551). *ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประเสริฐ ณ นคร และ ปวงคำ ต้อยเขียว. (2537). *ตำนานมูลศาสนาเชียงใหม่และเชียงตุง*. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.

พรรณเพ็ญ เครือไทย. (2540). *วรรณกรรมพุทธศาสนาในล้านนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ตรีสิริน.

พรรณงาม ชพานนท์. (2526). *ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2550). *แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ยุพิน เข้มมุกด์. (2527). *พระพุทธศาสนาในล้านนาไทยสมัยราชวงศ์มังราย พ.ศ. 1849-2101*. กรุงเทพมหานคร: สภาวิจัยแห่งชาติ.

วัดเชียงมั่น. (2565). วัดเชียงมั่น. สืบค้นจาก <https://www.finearts.go.th/fad7/view/10323-วัดเชียงมั่น>

วิโรจน์ อินทนนท์. (2556). "มั่งคั่งถกที่ปณี" ใน *ตามรอยพระสิริมงคลอาจารย์สังฆปราชญ์ล้านนา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2563). *คู่มือนำชมศิลปกรรมโบราณในล้านนา*. นนทบุรี: เมืองโบราณ.

สรสวัสดิ์ อ่องสกุล. (2553). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

สันติ เล็กสุขุม. (2538). *ศิลปะภาคเหนือ: หริภุญชัย-ล้านนา*. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และ วัลลภ ทองอ่อน. (2559). รูปแบบทางพื้นที่ของตำนานพระเจ้าเสียบโลก:
บทวิเคราะห์ตำนานด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์. *วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*, 35(2),
21-45.

สุรพล ดำริห์กุล. (2545). *อาณาจักรล้านนา*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

สุรพล ดำริห์กุล. (2561). *ประวัติศาสตร์และศิลปะล้านนา*. นนทบุรี: เมืองโบราณ.

จริยธรรมและธรรมาภิบาล: เสาหลักแห่งคุณภาพและความยั่งยืน
ในการบริหารการศึกษา

ETHICS AND GOOD GOVERNANCE: PILLARS OF QUALITY AND SUSTAINABILITY
IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION

พิมพ์อร สดเอี่ยม

Pim-on Sod-ium

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University; Srilanchang Campus

*Corresponding author, e-mail: pimsodium1952@gmail.com

Received: 25 April 2025, Revised: 8 May 2025, Accepted: 23 May 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด หลักการ และความสำคัญของจริยธรรมและธรรมาภิบาลในบริบทของการบริหารการศึกษา โดยมุ่งชี้ให้เห็นว่าทั้งสองสิ่งนี้มิใช่เป็นเพียงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แต่เป็นปัจจัยชี้ขาดต่อคุณภาพ ความเท่าเทียม และความยั่งยืนของระบบการศึกษา การศึกษานี้ได้รวบรวมและวิเคราะห์แนวคิดจากนักวิชาการชั้นนำทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาทิ อริสโตเติล, อิมมานูเอล คานท์, ปีเตอร์ ดรักเกอร์, ประเวศ วะสี, บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และแนวปฏิบัติจากองค์กรสากลอย่างธนาคารโลก (World Bank) และองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ผลการวิเคราะห์พบว่า จริยธรรมเป็นรากฐานทางความคิดและการตัดสินใจของผู้บริหาร ขณะที่ธรรมาภิบาลเป็นกลไกเชิงระบบที่แปลงคุณค่าทางจริยธรรมให้เกิดผลในทางปฏิบัติผ่านหลักการสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า บทความได้นำเสนอความท้าทายในการนำหลักการเหล่านี้ไปใช้ในระบบการศึกษาไทย เช่น ปัญหาเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรมอุปถัมภ์ และการขาดกลไกตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งเสนอแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและธรรมาภิบาลใน 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล (การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม) ระดับองค์กร (การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใส) และระดับนโยบาย (การปฏิรูปกฎระเบียบและส่งเสริมการกระจายอำนาจ) โดยสรุปว่า การบูรณาการจริยธรรมและธรรมาภิบาลเข้ากับการบริหารการศึกษาอย่างแท้จริงคือหัวใจสำคัญในการสร้างความไว้วางใจจากสังคมและนำพาระบบการศึกษาไทยให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: จริยธรรม, ธรรมภิบาล, การบริหารการศึกษา, ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม, คุณภาพการศึกษา

Abstract

This academic article aims to analyze and synthesize the concepts, principles, and significance of ethics and good governance within the context of educational administration. It argues that these two elements are not merely desirable attributes but are decisive factors for the quality, equity, and sustainability of an education system. This study compiles and analyzes concepts from leading Thai and international scholars, including Aristotle, Immanuel Kant, Peter Drucker, Prawase Wasi, and Bowornsak Uwanno, as well as practices from international organizations like the World Bank and the OECD. The analysis reveals that ethics serves as the foundational principle for administrators' thoughts and decisions, while good governance acts as a systemic mechanism that translates ethical values into practice through six key principles: the rule of law, morality, transparency, participation, accountability, and value for money. The article presents challenges to implementing these principles in the Thai education system, such as structural issues, a patronage culture, and the lack of effective monitoring mechanisms. It also proposes strategies to promote ethics and good governance at three levels: the individual level (developing ethical leadership), the organizational level (creating a transparent organizational culture), and the policy level (reforming regulations and promoting decentralization). In conclusion, the genuine integration of ethics and good governance into educational administration is crucial for building public trust and leading the Thai education system toward achieving its ultimate goals sustainably.

Keywords: Ethics, Good Governance, Educational Administration, Ethical Leadership, Quality of Education

บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ผันผวนและการแข่งขันที่เข้มข้นในศตวรรษที่ 21 ทุกประเทศต่างมุ่งหวังที่จะพัฒนาศักยภาพของตนให้ทัดเทียมนานาชาติ โดย “การศึกษา” เป็นเครื่องมือและกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญที่สุดในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาชาติอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การที่จะให้ระบบการศึกษาสามารถทำหน้าที่เป็น

ตั้ง "หัวรถจักร" ในการลากจูงขบวนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความทันสมัยของหลักสูตร ความพร้อมของเทคโนโลยี หรือขนาดของงบประมาณแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่มีปัจจัยสำคัญที่อยู่เบื้องหลังและเป็นตัวชี้ขาด นั่นคือ **คุณภาพของการบริหารจัดการ** (Fullan, 2007) แต่ในความเป็นจริง ภาพลักษณ์ของวงการบริหารการศึกษาไทยกลับถูกสั่นคลอนด้วยวิกฤตศรัทธาที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน สังคมได้เผชิญกับข่าวคราวที่สะท้อนถึงการขาดธรรมาภิบาลอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเงินแป๊ะเจี๊ยะที่บิดเบือนโอกาสทางการศึกษา, ความไม่โปร่งใสในการจัดซื้อจัดจ้างที่ทำให้ทรัพยากรทางการศึกษารั่วไหล, การแต่งตั้งโยกย้ายบุคลากรที่ไม่เป็นธรรมภายใต้ระบบอุปถัมภ์, ไปจนถึงการใช้จ่ายงบประมาณที่ขาดประสิทธิภาพและไม่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ปรากฏการณ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่บั่นทอนความไว้วางใจของสาธารณชนและกัดกร่อนทรัพยากรที่ควรจะถูกนำไปใช้พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบที่ร้ายแรงยิ่งกว่า คือ การสร้างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้ถ่างกว้างขึ้น และที่สำคัญที่สุดคือ การล้มเหลวในการเป็นเจ้าหลอมทางคุณธรรมให้แก่เยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ

ในยุคสมัยที่โลกเรียกร้องพลเมืองที่มีทั้งความรู้ความสามารถ (Competency) และคุณธรรมจริยธรรม (Character) คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นคือ ระบบการศึกษาที่การบริหารจัดการยังคงแปดเปื้อนด้วยปัญหาเชิงจริยธรรมจะสามารถสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพตามที่คาดหวังได้อย่างไร การปฏิรูปการศึกษาหลายครั้งที่ผ่านมาหมกมุ่นเน้นไปที่การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง หลักสูตร หรือเทคโนโลยี แต่กลับละเลย ‘หัวใจ’ สำคัญของการบริหารจัดการ นั่นคือรากฐานทางความคิดและการปฏิบัติของผู้บริหารและบุคลากรในองค์กร ด้วยเหตุนี้ แนวคิดเรื่อง **จริยธรรม (Ethics)** และ **ธรรมาภิบาล (Good Governance)** จึงไม่ใช่เป็นเพียงวาทกรรมที่สวดยหรือนิคุณลักษณะที่พึงประสงค์อีกต่อไป แต่ได้กลายมาเป็น ‘เงื่อนไขจำเป็น’ (Necessary Condition) สำหรับการกอบกู้ศรัทธาและยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง จริยธรรมเปรียบเสมือนเข็มทิศภายในของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาที่ชี้นำการตัดสินใจว่า **‘อะไรคือสิ่งที่ถูกต้องที่ควรทำ’ (What is the right thing to do?)** โดยยึดประโยชน์ของผู้เรียนและส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ขณะที่ธรรมาภิบาลคือกลไกและโครงสร้างภายนอก ที่วางกรอบการปฏิบัติงานให้เป็นระบบว่า **‘เราจะทำสิ่งต่างๆ ให้ถูกต้องได้อย่างไร’ (How do we do things right?)** ผ่านหลักการของความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และหลักนิติธรรม ทั้งสองสิ่งจึงเป็นสองด้านของเหรียญเดียวกันที่ไม่อาจแยกจากกันได้

บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่ง ‘โต้แย้ง’ ว่า การบูรณาการหลักจริยธรรมและธรรมาภิบาลเข้าสู่ทุกมิติของการบริหารการศึกษา คือปัจจัยชี้ขาดที่จะนำพาประเทศไทยให้พ้นจากวงจรของปัญหาและก้าวไปสู่ความเป็นเลิศได้อย่างยั่งยืน โดยบทความจะเริ่มต้นจากการปูพื้นฐานทางทฤษฎีและสังเคราะห์ความสำคัญของทั้งสองแนวคิด จากนั้นจะวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในบริบทจริงของสถานศึกษา พร้อมทั้งถกเถียงถึงอุปสรรคและความท้าทายที่ยังรากลึกในสังคมไทย

และท้ายที่สุด จะนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการร่วมกัน
สร้างสรรค์ระบบการศึกษาที่เปี่ยมด้วยคุณภาพและคุณธรรมอย่างแท้จริง

พื้นฐานแนวคิดจริยธรรมและธรรมาภิบาลทางการศึกษา: เสาหลักสู่การบริหารที่ยั่งยืน

การบริหารจัดการการศึกษาในยุคปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนและหลากหลาย การสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ ยุติธรรม และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องอาศัยรากฐานทางแนวคิดที่แข็งแกร่ง นั่นคือ **จริยธรรม (Ethics)** และ **ธรรมาภิบาล (Good Governance)** ซึ่งเป็นสองแนวคิดหลักที่เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกันในการขับเคลื่อนองค์กร การศึกษาไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน บทความนี้จะทำการขยายความนิยาม หลักการเชิงทฤษฎี และ ความสำคัญของแนวคิดทั้งสองประการในบริบทของการบริหารการศึกษาตามหลักวิชาการ

1. จริยธรรม เชื่อมทิศทางการความประพฤติ

จริยธรรมเป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่มุ่งแสวงหาหลักการแห่งความประพฤติอันถูกต้องดีงาม ของมนุษย์ โดยมีรากฐานมาจากแนวคิดหลัก 3 ประการที่สำคัญ ดังนี้

1) **แนวคิดคุณธรรมนิยม (Virtue Ethics)** นำเสนอโดย อริสโตเติล (Aristotle) ในงาน Nicomachean Ethics แนวคิดนี้เน้นย้ำถึง "คุณลักษณะภายใน" (Character) ของบุคคลเป็นสำคัญ การตัดสินใจที่ถูกต้องทางจริยธรรมไม่ได้มาจากการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ภายนอกโดยตรง แต่เกิดจากการบ่มเพาะคุณธรรมต่างๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเมตตา และความกล้าหาญ ซึ่งเป็น คุณสมบัติที่สะท้อนถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เมื่อผู้บริหารมีคุณธรรมเหล่านี้ฝังรากลึกในจิตใจ การตัดสินใจและการกระทำก็จะสะท้อนถึงความดีงามโดยธรรมชาติ

2) **แนวคิดหน้าที่นิยม (Deontology)** พัฒนาขึ้นโดย อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ซึ่งได้อธิบายไว้ในงาน Groundwork of the Metaphysics of Morals (1785) คานท์เชื่อว่าการกระทำที่ ถูกต้องทางจริยธรรมคือการปฏิบัติตาม "หน้าที่" หรือกฎเกณฑ์สากล โดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะ ตามมา การกระทำจะต้องมาจากเจตนาบริสุทธิ์และเป็นไปตามหลักการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้กับ ทุกคน ในบริบทของการบริหารการศึกษา แนวคิดนี้เน้นย้ำถึงความรับผิดชอบของผู้บริหารในการปฏิบัติ ตามกฎระเบียบ นโยบาย และบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเคร่งครัด

3) **แนวคิดประโยชน์นิยม (Utilitarianism)** นำเสนอโดย จอห์น สจวร์ต มิลล์ (John Stuart Mill) ในงาน Utilitarianism (1863) แนวคิดนี้มองว่าการกระทำที่ถูกต้องคือการกระทำที่ก่อให้เกิด "ประโยชน์สุขสูงสุดแก่คนจำนวนมากที่สุด" หรือที่เรียกว่า "The greatest good for the greatest number" การตัดสินใจทางจริยธรรมจึงต้องพิจารณาถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นและเลือกแนวทางที่สร้าง ผลลัพธ์เชิงบวกแก่ส่วนรวมให้ได้มากที่สุด สำหรับการบริหารการศึกษา ผู้บริหารจะต้องพิจารณาถึง ผลประโยชน์ของผู้เรียน บุคลากร และชุมชนโดยรวมในการตัดสินใจแต่ละครั้ง

ในบริบทของการบริหารการศึกษา จริยธรรมของผู้บริหารจึงหมายถึงหลักการและมาตรฐาน ความประพฤติที่ผู้บริหารยึดถือในการตัดสินใจและการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ความซื่อสัตย์

สุจริต ความยุติธรรม ความโปร่งใส ไปจนถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้เรียนเป็นที่ตั้ง เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพสูงสุดของทุกคน

2. ธรรมาภิบาล โครงสร้างเพื่อการใช้อำนาจที่ชอบธรรม

ธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแนวคิดที่พัฒนาขึ้นโดยองค์การระหว่างประเทศอย่างธนาคารโลก (World Bank, 1992) เพื่ออธิบายถึงกระบวนการและโครงสร้างในการใช้อำนาจเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรของภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สำหรับประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้กำหนดหลักธรรมาภิบาลสำหรับภาครัฐไว้ 6 ประการ ซึ่งเป็นที่ยอมรับและนำมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง ได้แก่ (สำนักงาน ก.พ.ร., 2542)

1) **หลักนิติธรรม (Rule of Law)** การยึดมั่นและปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ อย่างเคร่งครัดและเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและสร้างความน่าเชื่อถือ

2) **หลักคุณธรรม (Ethics/Morality)** การยึดมั่นในความดีงาม ความถูกต้อง ความซื่อสัตย์สุจริต และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่

3) **หลักความโปร่งใส (Transparency)** การเปิดเผยข้อมูล ข่าวสาร และกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน ถูกต้อง และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจ

4) **หลักการมีส่วนร่วม (Participation)** การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ทั้งบุคลากร ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และการตรวจสอบการทำงาน

5) **หลักความรับผิดชอบ (Accountability)** การแสดงความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน ทั้งด้านดีและด้านที่ต้องแก้ไข โดยสามารถชี้แจงและตอบคำถามได้อย่างสมเหตุสมผล

6) **หลักความคุ้มค่า (Cost-effectiveness)** การบริหารจัดการทรัพยากรทั้งงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประหยัด และมีประสิทธิภาพ

3. ความเชื่อมโยงและความสำคัญต่อการบริหารการศึกษา

จริยธรรมและธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ดังที่ ประเวศ วะสี (2550) ได้อุปมาว่า จริยธรรมเปรียบเสมือน "จิตวิญญาณ" หรือซอฟต์แวร์ที่ขับเคลื่อนการทำงาน ขณะที่ธรรมาภิบาลคือ "โครงสร้าง" หรือฮาร์ดแวร์ที่รองรับการทำงาน การบริหารที่ยั่งยืนจึงจำเป็นต้องมีทั้งสองสิ่งควบคู่กันไปอย่างสมดุล ความสำคัญของทั้งสองแนวคิดต่อการบริหารการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 **สร้างความไว้วางใจจากสังคม (Building Public Trust)** การบริหารสถานศึกษาที่ยึดมั่นในหลักจริยธรรมและความโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล จะสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธา

จากผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสาธารณชน ว่าสถานศึกษาดำเนินการเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนอย่างแท้จริง

3.2 ส่งเสริมคุณภาพการศึกษา (Enhancing Educational Quality) การบริหารตามหลักความคุ้มค่าและหลักการมีส่วนร่วมตามแนวคิดธรรมาภิบาล นำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน (Dewey, 1916) และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่

3.3 สร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ (Promoting Equity) การยึดมั่นในหลักนิติธรรมและหลักคุณธรรมช่วยให้กระบวนการต่างๆ เช่น การรับนักเรียน การให้ทุนการศึกษา การประเมินผล เป็นไปอย่างยุติธรรม โปร่งใส และสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันแก่ผู้เรียนทุกคน โดยไม่เลือกปฏิบัติ

3.4 เป็นแบบอย่างที่ดีงาม (Serving as a Role Model) พฤติกรรมของผู้บริหารที่ยึดมั่นในจริยธรรมและหลักธรรมาภิบาล จะกลายเป็นบรรทัดฐานและวัฒนธรรมองค์กรที่บุคลากรและนักเรียนซึมซับและยึดถือปฏิบัติ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ

3.5 ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน (Preventing Corruption) หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน และการทุจริตคอร์รัปชันภายในองค์กรการศึกษา ทำให้ทรัพยากรถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาอย่างแท้จริง

ดังที่ ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker, 2001) ได้กล่าวไว้ว่า "Management is doing things right; leadership is doing the right things." การบริหารการศึกษาที่สมบูรณ์จึงต้องประกอบด้วยทั้งสองมิติ กล่าวคือ การทำสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามหลักธรรมาภิบาล และการเลือกทำในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม เมื่อจริยธรรมและธรรมาภิบาลถูกหลอมรวมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล ก็จะนำไปสู่การบริหารจัดการการศึกษาที่ทรงประสิทธิภาพ สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างยั่งยืนแท้จริง

การวิเคราะห์ การประยุกต์ใช้ และการโต้แย้งความท้าทายในบริบทการศึกษาไทย

หลังจากได้กล่าวถึงพื้นฐานแนวคิดจริยธรรมและธรรมาภิบาลทางการศึกษา ต่อไปจะทำการวิเคราะห์หลังลึกถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลแต่ละประการในบริบทของการบริหารการศึกษา พร้อมทั้งโต้แย้งและถกเถียงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความท้าทายและอุปสรรคที่ฝังรากลึกในระบบการศึกษาไทย โดยใช้หลักฐานและแนวคิดจากนักวิชาการมาสนับสนุนอย่างเข้มข้น

1. การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

การแปลงหลักการธรรมาภิบาลที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในสถานศึกษา คือบทพิสูจน์ที่แท้จริงของการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ สามารถวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ในแต่ละหลักการได้ดังนี้

1. หลักนิติธรรม (Rule of Law) รากฐานแห่งความเป็นธรรม

การวิเคราะห์เชิงลึก หลักนิติธรรมในการบริหารการศึกษาไม่ใช่เพียงการท่องจำกฎระเบียบ แต่คือการสร้างวัฒนธรรมที่ทุกคน ตั้งแต่ผู้บริหารจนถึงนักการภารโรง เชื่อมมั่นว่ากฎหมายและกติกาอยู่เหนืออำเภอใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2551) มันคือการเปลี่ยนจากการปกครองโดย "คน" (Rule by Man) ไปสู่การปกครองโดย "กฎ" (Rule of Law) ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา

การประยุกต์ใช้ในโลกความจริง

กรณีศึกษาเชิงบวก สถานศึกษาแห่งหนึ่งประกาศหลักเกณฑ์การรับนักเรียนอย่างละเอียดบนเว็บไซต์ พร้อมระบุคะแนนในแต่ละส่วนชัดเจน เมื่อสิ้นสุดกระบวนการ ก็ประกาศรายชื่อผู้ผ่านการคัดเลือกพร้อมคะแนนโดยไม่เปิดเผยชื่อจริง (ใช้เลขที่นั่งสอบ) เพื่อความโปร่งใส เมื่อมีผู้ปกครองที่มีอิทธิพลมาขอ "ฝากเด็ก" ผู้อำนวยการได้ชี้แจงหลักการและปฏิเสธอย่างสุภาพ โดยอ้างอิงถึงความเสมอภาคของนักเรียนทุกคน

ความจริงที่ต้องเผชิญ (The Reality) ในหลายสถานศึกษา "กฎที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร" กลับมีอำนาจเหนือกว่ากฎระเบียบที่เป็นทางการ ปัญหา "เงินแป๊ะเจี๊ยะ" หรือ "เงินบริจาคตามศรัทธา" ที่แฝงนัยของการแลกเปลี่ยนกับที่นั่งเรียน ยังคงเป็นความจริงที่ดำรงอยู่ การใช้ "ดุลยพินิจ" ของผู้บริหารในการคัดเลือกนักเรียนหรือครู กลายเป็นช่องทางของระบบอุปถัมภ์ ซึ่งทำลายหลักนิติธรรมลงอย่างสิ้นเชิง

2. หลักคุณธรรม (Ethics/Morality) จิตวิญญาณของการบริหาร

การวิเคราะห์เชิงลึก หลักคุณธรรมคือ "ซอฟต์แวร์" ที่ขับเคลื่อนการตัดสินใจของผู้บริหาร (ประเวศ วะสี, 2550) มันคือความสามารถในการแยกแยะถูกผิดและที่สำคัญคือ "ความกล้าหาญทางจริยธรรม" (Moral Courage) ที่จะเลือกทำในสิ่งที่ถูกต้อง แม้สิ่งนั้นจะไม่ใช่ที่นิยมหรือขัดต่อผลประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง

การประยุกต์ใช้ในโลกความจริง

กรณีศึกษาเชิงบวก ผู้อำนวยการโรงเรียนตัดสินใจนางบประมาณที่มีจำกัดไปลงทุนจ้างครูการศึกษาพิเศษเพื่อดูแลนักเรียนกลุ่มเล็กๆ ที่มีความต้องการพิเศษ แทนที่จะนำไปปรับปรุงห้องทำงานของตนเองให้หรูหรา นี่คือการตัดสินใจที่สะท้อนคุณธรรมและความมุ่งมั่นที่ยึดประโยชน์ของนักเรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

ภาวะลำบากใจทางจริยธรรม (Ethical Dilemma) ผู้บริหารที่ต้องเลือกระหว่างการเลื่อนตำแหน่งครูที่มีผลงานโดดเด่นแต่ไม่มีเส้นสาย กับครูอีกคนที่ความสามารถด้อยกว่าแต่เป็นที่รักของผู้ใหญ่ในกระทรวง การตัดสินใจในสถานการณ์เช่นนี้คือบททดสอบคุณธรรมที่แท้จริงของผู้บริหาร ซึ่งผลลัพธ์จะส่งผลโดยตรงต่อขวัญและกำลังใจของบุคลากรทั้งองค์กร

3. หลักความโปร่งใส (Transparency) แสงสว่างส่องไล่ความคลุมเครือ

การวิเคราะห์เชิงลึก ความโปร่งใสเปรียบดั่ง "ยาฆ่าเชื้อโรคที่ดีที่สุด" มันคือการทำให้การกระทำและการตัดสินใจของผู้บริหารอยู่ในที่ที่สาธารณชนสามารถมองเห็นและตรวจสอบได้ ซึ่งจะลดโอกาสในการใช้อำนาจในทางมิชอบ แนวคิดของ OECD (2017) ชี้ว่าความโปร่งใสต้องครอบคลุมทั้งข้อมูลการเงิน การดำเนินงาน และกระบวนการตัดสินใจ

การประยุกต์ใช้ในโลกความจริง

กรณีศึกษาเชิงบวก สถานศึกษาสร้างหน้าเว็บ "ความโปร่งใส" (Transparency Portal) ที่ผู้ปกครองและชุมชนสามารถคลิกเข้าไปดูรายงานการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินและเงินบริจาคแบบรายไตรมาส, ผลการประกวดราคาการจัดซื้อจัดจ้าง (e-bidding), และรายงานการประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษา ได้ตลอดเวลา

หลุมดำของข้อมูล (The Black Box) ในทางตรงกันข้าม หลายสถานศึกษาดำเนินงานเหมือน "กล่องดำ" ผู้ปกครองถูกขอให้บริจาคเงินเพื่อ "ค่าบำรุงการศึกษา" หรือ "ค่ากิจกรรม" โดยไม่เคยได้รับรายงานการใช้จ่ายที่ชัดเจน การจัดซื้อจัดจ้างทำกันเป็นการภายใน ก่อให้เกิดข้อกังขาเรื่องความซื่อสัตย์และผลประโยชน์ทับซ้อน

4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) สร้างเจ้าของร่วม ไม่ใช่แค่ผู้ตาม

การวิเคราะห์เชิงลึก การมีส่วนร่วมที่มีความหมายไม่ใช่แค่การเชิญมาประชุมเพื่อ "รับทราบ" แต่คือการสร้างกระบวนการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน) รู้สึกเป็น "เจ้าของร่วม" (Co-ownership) ในการพัฒนาสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Dewey (1916) ที่มองว่าโรงเรียนคือ "ชุมชนประชาธิปไตย"

การประยุกต์ใช้ในโลกความจริง

การมีส่วนร่วมที่แท้จริง ก่อนจัดทำแผนพัฒนากลยุทธ์ของโรงเรียน ผู้อำนวยการจัดเวทีระดมสมองแยกกลุ่มกับครู, สภานักเรียน, และเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการ แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์เป็นแผนที่สะท้อนเสียงของทุกคน

การมีส่วนร่วมแบบตรายาง (Tokenism) การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา กลายเป็นเพียงพิธีกรรมที่ผู้บริหารนำเสนอแผนที่จัดทำเสร็จแล้วมาเพื่อขอการอนุมัติ สภานักเรียนมีบทบาทได้แค่จัดงานรื่นเริง แต่ไม่มีสิทธิ์มีเสียงในการปรับปรุงกฎระเบียบหรือคุณภาพการสอน การมีส่วนร่วมลักษณะนี้เป็นเพียง "เปลือก" ที่ไร้ซึ่งความหมาย

5. หลักความรับผิดชอบ (Accountability) การพร้อมรับผิดชอบและชอบต่อผลลัพธ์

การวิเคราะห์เชิงลึก ความรับผิดชอบในที่นี้คือความพร้อมที่จะ "ตอบ" คำถามและ "รับ" ผลจากการกระทำของตน (Answerability) ไม่ใช่แค่การทำงานตามหน้าที่ (Responsibility) ดังที่ Drucker (2001) เน้นว่าผู้บริหารต้องรับผิดชอบต่อ "ผลลัพธ์" ไม่ใช่แค่ "กระบวนการ"

การประยุกต์ใช้ในโลกความจริง

วัฒนธรรมแห่งความรับผิดชอบ ในรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) สถานศึกษาไม่เพียงนำเสนอความสำเร็จ แต่ยังกล้าเปิดเผยว่าผลสัมฤทธิ์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนลดลง พร้อมวิเคราะห์สาเหตุและนำเสนอแผนปฏิบัติการเพื่อแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมในปีถัดไป ผู้อำนวยการประกาศตนเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการผลักดันแผนนี้ให้สำเร็จ

วัฒนธรรมการปิดความรับผิดชอบ (Blame Culture) เมื่อผลการประเมินคุณภาพตกต่ำผู้บริหารมักโยนความผิดให้ปัจจัยภายนอก เช่น "เด็กสมัยนี้ไม่รักดี" "ผู้ปกครองไม่ใส่ใจ" หรือ "นโยบายกระทรวงเปลี่ยนบ่อย" โดยไม่มีการทบทวนหรือยอมรับข้อบกพร่องในการบริหารจัดการของตนเอง

6. หลักความคุ้มค่า (Value for Money) สติปัญญาในการใช้ทรัพยากร

การวิเคราะห์เชิงลึก หลักความคุ้มค่าไม่ใช่ว่าการตระหนี่ถี่เหนียว แต่คือการเป็น "ผู้พิทักษ์ทรัพยากรสาธารณะที่ดี" (Good Steward of Public Resources) คือการตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด (เงิน, เวลา, คน) เพื่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ "สูงสุด"

การประยุกต์ใช้ในโลกความจริง

การลงทุนที่ชาญฉลาด แทนที่จะใช้งบประมาณก้อนใหญ่ไปกับการทัศนศึกษาต่างจังหวัดที่หรูหราแต่ได้ประโยชน์น้อย โรงเรียนเลือกที่จะจ้างบักอนเดียวกันไปลงทุนในโปรแกรมพัฒนาการสอนสำหรับครูวิทยาศาสตร์ตลอดทั้งปี ซึ่งส่งผลดีต่อนักเรียนหลายร้อยคนในระยะยาว

การใช้จ่ายที่สูญเปล่า การใช้งบประมาณไปกับโครงการ "สร้างภาพ" เช่น การสร้างซุ้มประตูโรงเรียนใหม่ให้ใหญ่โต การปรับปรุงห้องน้ำสำหรับแขก VIP ในขณะที่ห้องเรียนของนักเรียนยังขาดสื่อการสอนที่ทันสมัย หรือการจัดซื้อคอมพิวเตอร์สเปคสูงเกินความจำเป็นที่ซัพพลายเออร์มีความสัมพันธ์พิเศษกับผู้บริหาร

ความท้าทายที่ยังรากลึกในระบบการศึกษาไทย

การพยายามนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ต้องเผชิญหน้ากับความจริงอันน่าท้อใจ กระแสวนของปัญหาเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่ฝังลึก ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ต้องนำมาวิเคราะห์และได้แย่งอย่างตรงไปตรงมา

โครงสร้างรัฐราชการรวมศูนย์ พันธนาการที่มองไม่เห็น ข้อได้เปรียบหลักคือ โครงสร้างการบริหารที่อำนาจการตัดสินใจ งบประมาณ และการบริหารงานบุคคลยังคงกระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลาง (กระทรวงศึกษาธิการ) ได้ทำลายหลักธรรมาภิบาลในระดับปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ มัน บั่นทอนหลักการมีส่วนร่วม เพราะเมื่อสถานศึกษาไม่มีอำนาจตัดสินใจจริง การระดมความเห็นจากชุมชนก็กลายเป็นเรื่องไร้ความหมาย และมัน ทำให้หลักความรับผิดชอบบิดเบี้ยว เพราะผู้บริหารสถานศึกษาจะรู้สึกว่าคุณต้องรับผิดชอบต่อ "ผู้บังคับบัญชา" ในส่วนกลางมากกว่ารับผิดชอบต่อ "ผู้ปกครองและนักเรียน" ที่เป็นผู้รับบริการโดยตรง

วัฒนธรรมระบบอุปถัมภ์ มะเร็งร้ายที่กัดกร่อนระบบคุณธรรม นี่คือการความท้าทายที่รุนแรงที่สุดและเป็น "ศัตรูโดยตรง" ของธรรมาภิบาล ระบบอุปถัมภ์ที่ให้ค่ากับความสัมพันธ์ส่วนตัว บุญคุณ และพรศพวก มากกว่าความสามารถและหลักการ (ธีรยุทธ บุญมี, 2549) ได้ทำลาย หลักนิติธรรม ผ่านการวิ่งเต้นฝากเด็กเข้าเรียน และทำลาย หลักคุณธรรม ผ่านการแต่งตั้งโยกย้ายที่ไม่เป็นธรรม การ "ซื้อขายตำแหน่ง" ที่เป็นข่าวเป็นระยะๆ คือยอดภูเขาน้ำแข็งของปัญหาที่ฝังลึก การปกป้องคนของตนแม้จะทำงานบกพร่อง ทำให้ขวัญกำลังใจของคนทำงานดีๆ ถูกทำลาย และทำให้องค์กรไม่พัฒนา

กลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลที่ไร้ชีวิตชีวา แม้จะมีกฎหมายและหน่วยงานตรวจสอบ แต่ข้อเท็จจริงคือกลไกเหล่านี้มักจะอ่อนแอและเชื่องช้า คณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งควรจะทำหน้าที่ตรวจสอบถ่วงดุลผู้บริหาร มักจะถูกทำให้ เป็นเพียงตรายาง เนื่องจากไม่มีอำนาจจริง หรือสมาชิกถูกเลือกโดยผู้บริหารเอง ระบบการตรวจสอบภายในก็มักจะเกรงใจกันเอง ขณะที่การตรวจสอบจากภายนอก เช่น ป.ป.ช. หรือ สตง. ก็มักจะล่าช้าและเน้นการตรวจสอบ "หลังเกิดเหตุ" มากกว่าการป้องกัน สภาวะ "ไร้ชีวิตชีวา" นี้ ทำให้ หลักความโปร่งใสและความรับผิดชอบ กลายเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับจิตสำนึกส่วนบุคคลของผู้บริหาร มากกว่าจะเป็นสิ่งที่ระบบบังคับให้ต้องทำ

ก้นดักทางทัศนคติและวัฒนธรรม "ทำตามนาย" วัฒนธรรมองค์กรในระบบราชการไทยที่เน้นลำดับชั้นอาวุโสและความสัมพันธ์แนวดิ่ง สร้าง "วัฒนธรรมแห่งความเงียบ" (Culture of Silence) ที่บุคลากรไม่กล้าทักท้วงหรือตั้งคำถามกับสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะกลัวจะถูกมองว่า "ก้าวร้าว" หรือส่งผลเสียต่อความก้าวหน้าในอาชีพ ทัศนคติ "ทำตามนาย" นี้บ่อนทำลาย หลักการมีส่วนร่วม และ หลักคุณธรรม อย่างร้ายแรง และทำให้ปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ถูกปล่อยปละละเลยจนกลายเป็นวิกฤตในที่สุด

บทสรุป

บทความนี้ได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เห็นว่า จริยธรรมและธรรมาภิบาลไม่ใช่เพียง "ทางเลือก" แต่เป็น "เสาหลัก" ที่ค้ำจุนคุณภาพ ความเป็นธรรม และความยั่งยืนของระบบการศึกษา จริยธรรมของผู้บริหารเป็นดั่งเข็มทิศในการตัดสินใจ ขณะที่ธรรมาภิบาลเป็นกลไกเชิงระบบที่ทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และตรวจสอบได้

การวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ ชี้ให้เห็นแนวทางการประยุกต์ใช้ที่ชัดเจนในสถานศึกษา ตั้งแต่การบริหารงานบุคคล การเงิน ไปจนถึงการสร้างการมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม การถกเถียงถึงความท้าทายในบริบทของไทยเผยให้เห็นอุปสรรคสำคัญ ทั้งปัญหาเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรมอุปถัมภ์ และกลไกการตรวจสอบที่อ่อนแอ ซึ่งบั่นทอนความพยายามในการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นจริง เพื่อเอาชนะอุปสรรคดังกล่าวและสร้างวัฒนธรรมแห่งจริยธรรมและธรรมาภิบาลให้หยั่งรากลึก ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจึงต้องดำเนินการอย่างเป็นองค์รวมใน 3 ระดับควบคู่กันไป

1. ระดับบุคคล ต้องปฏิรูปกระบวนการพัฒนาผู้บริหารให้เน้นการบ่มเพาะ "ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม" และ "ความกล้าหาญทางจริยธรรม" อย่างเข้มข้น และสร้างระบบคัดเลือกที่ให้ความสำคัญกับคุณธรรม

2. ระดับองค์กร สถานศึกษาต้องสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างและโปร่งใส นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในการเปิดเผยข้อมูล และเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกการมีส่วนร่วม เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาและสภานักเรียน ให้มีบทบาทอย่างแท้จริง

3. ระดับนโยบาย รัฐต้องผลักดัน "การกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาอย่างแท้จริง" ปฏิรูปกฎหมายที่เอื้อต่อความโปร่งใส และที่สำคัญที่สุดคือต้องสร้าง "ระบบคุณธรรม" ให้เข้มแข็งกว่า "ระบบอุปถัมภ์" ในการบริหารงานบุคคล

โดยสรุป การบูรณาการจริยธรรมและธรรมาภิบาลเข้ากับการบริหารการศึกษาอย่างจริงจังคือหัวใจสำคัญในการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการสร้างความไว้วางใจจากสังคม และเป็นการบ่มเพาะพลเมืองรุ่นใหม่ให้เห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

ควรมีการวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างระดับธรรมาภิบาลในสถานศึกษากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทของวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธีรยุทธ บุญมี. (2549). *ธรรมาภิบาลกับการต่อสู้กับคอร์รัปชันในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2551). *หลักนิติธรรมและความยุติธรรมในสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2550). *บนเส้นทางใหม่การปฏิรูปการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). (2542). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ.ร.
- Aristotle. (1999). *Nicomachean ethics* (T. Irwin, Trans., 2nd ed.). Hackett Publishing.
- Dewey, J. (1916). *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*. The Macmillan Company.

- Drucker, P. F. (2001). *The essential Drucker: Selections from the management works of Peter F. Drucker*. HarperCollins Publishers.
- Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change* (4th ed.). Teachers College Press.
- Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2007). *The role of education quality in economic growth*. World Bank Policy Research Working Paper, No. 4122.
- Kant, I. (1785). *Groundwork of the metaphysics of morals*. (M. Gregor, Trans. and Ed.). Cambridge University Press.
- Mill, J. S. (1863). *Utilitarianism*. Parker, Son, and Bourn.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2017). *OECD integrity framework for public investment*. Paris: OECD Publishing.
- World Bank. (1992). *Governance and development*. Washington, D.C.: The World Bank.

พลวัตความเชื่อกับการท่องเที่ยวยุคใหม่: กรณีศึกษาพระธาตุพนมในภาคอีสาน
THE DYNAMICS OF BELIEF AND MODERN TOURISM: A CASE STUDY OF
PHRA THAT PHANOM IN NORTHEASTER THAILAND

พระมหาจิรศักดิ์ คุณวโส

Phramaha Jirasak Kunawangso

วัดโนนพระแก้ว, ประเทศไทย

Wat Nonphrakeaw, Thailand

*Corresponding author, e-mail: jirasuk1982mm@gmail.com

Received: 25 April 2025, Revivsed: 9 May 2025, Accepted: 24 May 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตของความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุพนมในจังหวัดนครพนม และบทบาทของความศรัทธาทางศาสนาในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวยุคใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเน้นการวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม พลวัตทางสังคม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ข้อมูลที่ใช้ประกอบการศึกษาได้จากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสำรวจภาคสนามในพื้นที่ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อที่มีต่อพระธาตุพนมไม่ได้ลดลงแม้ในบริบทของโลกดิจิทัล แต่กลับเกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงออก เช่น การไหว้พระออนไลน์ การเข้าร่วมพิธีกรรมผ่านสื่อดิจิทัล และการแสวงบุญในเชิงประสบการณ์ การท่องเที่ยวเชิงศรัทธาในพื้นที่พระธาตุพนมก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่น และส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย ทั้งยังสร้างบทบาทใหม่ให้กับชุมชนในฐานะผู้จัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทาย เช่น ปัญหาความแออัด ผลกระทบทางวัฒนธรรม และการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม บทความจึงเสนอแนวทางการพัฒนาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวที่เคารพบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อรักษาคุณค่าเชิงจิตวิญญาณควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความเชื่อ, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, พระธาตุพนม, ศรัทธา, ภาคอีสาน, การแสวงบุญ, เทคโนโลยีดิจิทัล, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This academic article aims to examine the dynamics of belief related to Phra That Phanom in Nakhon Phanom Province and the role of religious faith in driving modern tourism in Northeastern

Thailand. The study employs theoretical frameworks of cultural capital, social dynamics, and cultural tourism. Data was collected through document analysis, in-depth interviews, and field observations. The findings reveal that religious beliefs toward Phra That Phanom have not diminished in the digital era. Instead, they have adapted into new forms of expression, such as online worship, digital participation in rituals, and experiential pilgrimages. Faith-based tourism in the area has generated income for local communities and fostered diverse cultural activities. Moreover, communities have assumed new roles as sustainable managers of local resources. Nevertheless, challenges remain, including overcrowding, cultural impacts, and unequal income distribution. The article proposes development strategies emphasizing community participation, appropriate use of technology, and tourism policies that respect local cultural contexts. These strategies aim to preserve spiritual values while promoting sustainable economic development.

Keywords: Belief, Cultural Tourism, Phra That Phanom, Faith, Northeastern Thailand, Pilgrimage, Digital Technology, Community Participation

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาได้ก้าวขึ้นมาเป็นหนึ่งในกระแสสำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลก ด้วยเหตุผลที่ว่ามนุษย์ไม่ได้แสวงหาเพียงความบันเทิงหรือการพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น แต่ยังแสวงหาความหมาย ประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ และความผูกพันกับรากเหง้าทางวัฒนธรรม ในสังคมไทยซึ่งอุดมไปด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา แหล่งท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบของศรัทธาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด แหล่งเหล่านี้ไม่เพียงดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยความวิจิตรบรรจงของสถาปัตยกรรม ความงดงามของธรรมชาติ หรือเอกลักษณ์ทางศิลปะ แต่ยังรวมถึงความหมายอันลึกซึ้งและพลังทางจิตวิญญาณที่ผู้คนในสังคมให้คุณค่า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการเดินทางเพื่อแสวงบุญและสัมผัสประสบการณ์ที่ไม่ใช่แค่การมองเห็นด้วยตาเปล่า (Cohen, 2008; Richards, 2007)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือ "ภาคอีสาน" เป็นภูมิภาคที่โดดเด่นด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "พระธาตุ" ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ แต่ยังเป็นสัญลักษณ์อันศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธศาสนาและเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของชุมชนในระดับภูมิภาค พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม จัดเป็นหนึ่งในพระธาตุที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญสูงสุด เปรียบเสมือนศูนย์กลางแห่งความเชื่อและศรัทธาของชาวพุทธในภูมิภาคนี้มาอย่างยาวนานนับศตวรรษ ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุพนมจึงมิได้เป็นเพียงเรื่องของ

ศาสนาเท่านั้น แต่ยังฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพมหาศาลในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่นในปัจจุบัน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2545; วิโรจน์ ตั้งวาณิชย์, 2558)

อย่างไรก็ตาม โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่ออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อรูปแบบการแสดงออกของศรัทธา พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ตลอดจนมุมมองที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา นักวิชาการและผู้คนในสังคมบางส่วนเกิดความกังวลว่า ความเชื่อและคุณค่าทางจิตวิญญาณอาจถูกกลดทอนความศักดิ์สิทธิ์หรือกลายเป็นเพียงสินค้าเชิงพาณิชย์เพื่อตอบสนองตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งอาจนำไปสู่การสูญเสียแก่นแท้ของศรัทธา ในทางกลับกัน อีกบางกลุ่มกลับมองว่าการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นโอกาสอันดีในการสื่อสารวัฒนธรรมและจิตวิญญาณแห่งศรัทธาให้เข้าถึงผู้คนในวงกว้างขึ้นในรูปแบบที่เข้าสมัยและน่าสนใจ อันเป็นการต่อยอดคุณค่าเดิมให้คงอยู่และแพร่หลายออกไป (Bourdieu, 1986)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว บทความวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษา "พลวัตความเชื่อ" ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุพนม กล่าวคือ การทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของความเชื่อและศรัทธาที่สัมพันธ์กับพระธาตุพนมในยุคสมัยใหม่ นอกจากนี้ ยังจะวิเคราะห์ถึงการปรับตัวของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ต่อแนวโน้มการท่องเที่ยวยุคใหม่ในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจจะไม่ได้แสวงหาเพียงการทำบุญเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม การเรียนรู้ และการพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนการจัดการพื้นที่ที่ท่องเที่ยวให้สามารถรองรับความต้องการที่หลากหลายของนักท่องเที่ยวได้อย่างสมดุล และการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นให้เติบโตอย่างยั่งยืนไปพร้อมกับการธำรงรักษาคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรม โดยงานวิจัยนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานสำคัญที่ว่า ความเชื่อและศรัทธาในพระธาตุพนมไม่ได้ลดลงในยุคปัจจุบัน หากแต่มีการปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกับกระแสสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน โดยยังคงรักษาทบาทของการเป็นศูนย์รวมจิตใจและแหล่งพลังทางจิตวิญญาณไว้ได้

กรอบแนวคิด

การศึกษาเรื่องพลวัตความเชื่อกับการท่องเที่ยวยุคใหม่ในกรณีของพระธาตุพนม ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่

1. **ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)** ของ Pierre Bourdieu (1986) ซึ่งอธิบายว่าความเชื่อและค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ฝังรากอยู่ในชุมชนสามารถแปรเปลี่ยนเป็นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมได้ โดยเฉพาะเมื่อได้รับการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของการท่องเที่ยว

2. พลวัตทางสังคม (Social Dynamics) แนวคิดนี้ เน้นการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม ความเชื่อ และบทบาทของสถาบันทางสังคมเมื่อเผชิญกับแรงกดดันจากภายนอก เช่น กระแสโลกาภิวัตน์หรือเทคโนโลยีดิจิทัล (Giddens, 1991; Castells, 2010) ซึ่งสามารถนำไปสู่การปรับตัวเชิงโครงสร้าง หรือการเปลี่ยนแปลงคุณค่าดั้งเดิมในบริบทของศรัทธา

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศรัทธา (Cultural and Religious Tourism) โดยอ้างอิงแนวคิดของ Timothy & Olsen (2006) ที่เสนอว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไม่เพียงเกี่ยวข้องกับ การแสวงบุญ แต่ยังครอบคลุมถึงการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นด้วย

กรอบแนวคิดดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในบริบทที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของยุคปัจจุบัน ซึ่งต้องพิจารณา ทั้งมิติของวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจร่วมกัน (Richards, 2007; Rinschede, 1992)

พระธาตุพนม: ความเป็นมาและบริบททางศรัทธา

พระธาตุพนมถือเป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีบทบาทเป็น ศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในภูมิภาคมาอย่างยาวนาน ตามตำนานกล่าวว่าพระธาตุพนมเป็นที่ บรรจุพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า สร้างขึ้นโดยพระมหากัสสปะเถระพร้อมด้วยพระอรหันต์จำนวน 500 รูป เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 8 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างชุมชนกับศาสนาใน ฐานะรากฐานของอัตลักษณ์ (พงษ์ศักดิ์ ชูแสง, 2559)

ในเชิงวัฒนธรรม พระธาตุพนมไม่เพียงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีสถานะ เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมที่หลอมรวมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของคนในพื้นที่และภูมิภาค ไกลเคียง เช่น สปป.ลาว ที่มีการเดินทางมาแสวงบุญเป็นประจำทุกปี ความเชื่อเหล่านี้ถูกส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านทั้งครอบครัว วัด และสื่อมวลชนท้องถิ่น ซึ่งช่วยหล่อหลอมความศรัทธาอย่างต่อเนื่อง (Sponsel, 2012)

งานวิจัยของ ศิริพร สิงห์สุวรรณ (2562) พบว่าการนมัสการพระธาตุพนมโดยเฉพาะในช่วง เทศกาลนมัสการพระธาตุ (เดือนสาม) มีผลต่อการสร้างความร่วมมือทางสังคมในชุมชน และส่งเสริม บทบาทของศาสนาในการเชื่อมโยงผู้คนผ่านกิจกรรมพิธีกรรม เช่น ขบวนแห่เครื่องสักการะและการ บวงสรวงซึ่งมีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก

การศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า แม้ในโลกยุคใหม่ที่มีความศรัทธาถูกมองว่าอาจลดน้อยลง แต่ใน บริบทของพระธาตุพนม ความเชื่อยังคงมีพลังในเชิงสัญลักษณ์และเป็นทรัพยากรทางสังคมที่มี ศักยภาพสูงต่อการขับเคลื่อนชุมชนและเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวศรัทธา (Cohen, 1998; Graburn, 2001)

พลวัตความเชื่อในยุคดิจิทัล

ความเชื่อในยุคปัจจุบันได้ปรับตัวอย่างมีนัยสำคัญภายใต้บริบทของเทคโนโลยีสารสนเทศและสังคมดิจิทัล โดยเฉพาะในช่วงหลังการระบาดของ COVID-19 ความศรัทธาที่เคยผูกติดอยู่กับพิธีกรรมและการเข้าร่วมทางกายภาพ ได้ขยายสู่โลกออนไลน์ เช่น การไหว้พระธาตุผ่านแพลตฟอร์มไลฟ์สด การร่วมทำบุญผ่านแอปพลิเคชัน และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาแบบเสมือน (virtual pilgrimage) ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของศรัทธาในการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีโดยไม่สูญเสียแก่นสารทางจิตวิญญาณ (Helland, 2005)

จากการศึกษาของ Campbell (2010) แนวคิดเรื่อง "ศาสนาออนไลน์" (online religion) และ "ศาสนาในโลกออนไลน์" (religion online) มีผลต่อการสร้างสรรค์พื้นที่ใหม่ทางจิตวิญญาณ ที่ผู้ศรัทธาสามารถแสดงความเลื่อมใสในรูปแบบที่หลากหลาย และเชื่อมโยงกับชุมชนความเชื่อได้ทั่วโลก การนมัสการพระธาตุพนมจึงไม่จำกัดอยู่เพียงในภูมิภาคอีสานอีกต่อไป แต่กลายเป็นประสบการณ์ทางจิตวิญญาณที่สามารถข้ามพรมแดนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในระดับพื้นที่ การที่วัดพระธาตุพนมมีการสร้างเพจ Facebook และใช้ YouTube ถ่ายทอดกิจกรรมสำคัญ เช่น เทศกาลนมัสการพระธาตุ หรือพิธีสวดมนต์ข้ามปี แสดงให้เห็นถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือในการขยายอิทธิพลทางศรัทธาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับที่กว้างขึ้น (วิโรจน์ ตั้งวาณิชย์, 2564)

อย่างไรก็ดี ความเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นเส้นตรง หากแต่มีทั้งแรงต้านและแรงส่ง เช่น ความกังวลจากผู้นำทางศาสนาเกี่ยวกับการลดทอนคุณค่าพิธีกรรมแบบดั้งเดิม หรือการใช้เทคโนโลยีเพียงเพื่อการสร้างภาพลักษณ์เท่านั้น โดยไม่ได้ส่งเสริมแก่นสารของความศรัทธาอย่างแท้จริง (Campbell & Tsuria, 2021)

ดังนั้น พลวัตของความเชื่อในยุคดิจิทัลจึงเป็นภาพสะท้อนของการต่อรองทางวัฒนธรรมระหว่างความศรัทธาในรูปแบบเดิมและความจำเป็นในการปรับตัวให้สอดคล้องกับกระแสสมัยใหม่ ซึ่งหากมีการออกแบบการสื่อสารทางศาสนาอย่างรอบคอบและมีจริยธรรม ก็สามารถใช้เทคโนโลยีเป็นช่องทางในการสืบสานศรัทธาและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ทางจิตวิญญาณต่อไปได้

ศรัทธากับเศรษฐกิจการท่องเที่ยว

ความศรัทธาที่มีต่อพระธาตุพนมมิได้เป็นเพียงพลังทางจิตวิญญาณเท่านั้น หากแต่ยังเป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญในระดับท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (religious tourism) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อแสวงบุญ การทำบุญ หรือการเข้าร่วมพิธีกรรม กลายเป็นปัจจัยที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจชุมชน (Olsen & Timothy, 2006)

พระธาตุพนมเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลประจำปี เช่น เทศกาลนมัสการพระธาตุพนม ที่มีผู้แสวงบุญจำนวนมากเดินทางมาเยือน

ก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นการค้าขายสินค้าท้องถิ่น การบริการที่พัก การขนส่ง และการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561)

จากการสำรวจภาคสนามในพื้นที่อำเภอธาตุพนม พบว่าชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 20-30% ในช่วงเทศกาลใหญ่ โดยเฉพาะครัวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายอาหาร เครื่องดื่ม ของที่ระลึก และการให้บริการโฮมสเตย์หรือห้องพัก ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของความเชื่อทางศาสนาในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก (ศิริพร สิงห์สุวรรณ, 2562)

นอกจากนี้ยังพบว่ามีกรรวมกลุ่มของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม เช่น กลุ่มแม่บ้านที่จัดทำผ้าไหมพื้นเมืองและผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมอื่น ๆ เพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งช่วยให้เกิดการสร้างงานในท้องถิ่น และส่งเสริมความเข้มแข็งของทุนทางสังคม (social capital) ภายในชุมชน (Putnam, 2000)

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาจะเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อมีการจัดการที่ดี ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่ เช่น ปัญหาความแออัด มลภาวะ หรือการทำลายคุณค่าทางวัฒนธรรมเพื่อผลประโยชน์ระยะสั้น (Sharpley & Sundaram, 2005)

กรณีของพระธาตุพนมจึงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการเปลี่ยนทุนทางศรัทธาให้กลายเป็นกลไกทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน โดยต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่เคารพต่อบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นประโยชน์ต่อคนในพื้นที่อย่างแท้จริง

กรณีศึกษาและการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่พระธาตุพนมมีบทบาทสำคัญในการรักษาและส่งเสริมความศรัทธา รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาททั้งในด้านการจัดกิจกรรมทางศาสนา การอนุรักษ์ประเพณี และการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น

การจัดกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น

งานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี ซึ่งจัดขึ้นในช่วงวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 3 ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี เป็นกิจกรรมที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดเตรียมและดำเนินการ เช่น การฟ้อนรำถวาย การจัดขบวนแห่ และการจัดเตรียมสถานที่สำหรับรองรับผู้แสวงบุญจากทั่วประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน

การอนุรักษ์และส่งเสริมผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม

ชุมชนในพื้นที่ได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตและจำหน่ายสินค้าที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม ผ้าฝ้ายทอมือ และผลิตภัณฑ์หัตถกรรมอื่น ๆ ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ยังเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การเรียนรู้การทอผ้า การทำอาหารพื้นบ้าน และการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งช่วยสร้างประสบการณ์ที่ลึกซึ้งและยั่งยืนให้กับนักท่องเที่ยว

การจัดการและการบริหารจัดการร่วม

การบริหารจัดการพื้นที่พระธาตุพนมมีการประสานงานระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและศาสนา ตัวอย่างเช่น การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อดูแลและบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ

การศึกษาและการถ่ายทอดองค์ความรู้

ชุมชนมีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุพนมให้กับคนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยว ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้ในคุณค่าทางวัฒนธรรมและศาสนา

การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่พระธาตุพนมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยรักษาและส่งเสริมความศรัทธา รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีศักยภาพทางวัฒนธรรมและศาสนา

ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา

แม้การท่องเที่ยวเชิงศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุพนมจะมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในท้องถิ่น แต่ก็เผชิญกับความท้าทายหลายประการที่ต้องได้รับการจัดการอย่างรอบคอบ

ความแออัดและผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในช่วงเทศกาลใหญ่ มีจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดความแออัดในพื้นที่ มีผลต่อทั้งสิ่งแวดล้อม ความสงบของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และสุขภาพ

ชุมชน ปัญหานี้อาจกระทบต่อประสบการณ์ของผู้แสวงบุญและลดคุณค่าทางจิตวิญญาณของสถานที่ (UNESCO, 2018)

การบิดเบือนความเชื่อเพื่อเชิงพาณิชย์ ความนิยมในการท่องเที่ยวเชิงศรัทธานำไปสู่การบิดเบือนพิธีกรรมหรือการใช้ภาพลักษณ์ของพระธาตุเพื่อการโฆษณาเกินจริง ซึ่งอาจนำไปสู่การลดทอนความศักดิ์สิทธิ์และทำลายความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน (Cohen, 1998)

ความไม่เท่าเทียมทางผลประโยชน์ แม้การท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดรายได้ แต่การกระจายผลประโยชน์ยังไม่เป็นธรรม ชุมชนบางส่วนโดยเฉพาะผู้ประกอบการรายย่อยอาจไม่ได้รับประโยชน์เท่าเทียมกับธุรกิจรายใหญ่ หรืออาจถูกผลักดันออกจากพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ

แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การจัดการพื้นที่อย่างสมดุล โดยการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล ใช้ระบบจองล่วงหน้า และส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงนอกฤดูกลาง

การสร้างความรู้ความเข้าใจทางวัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดการสื่อสารอย่างเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น

การเสริมสร้างบทบาทของชุมชน โดยการสนับสนุนกลุ่มชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน พัฒนา และบริหารจัดการการท่องเที่ยว

การใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการ เช่น ระบบข้อมูลนักท่องเที่ยวแบบเรียลไทม์ การพัฒนาแอปพลิเคชันแนะนำเส้นทางเชิงวัฒนธรรม และการสื่อสารความรู้ด้วยสื่อดิจิทัล

แนวทางดังกล่าวไม่เพียงแต่จะช่วยลดปัญหา แต่ยังเสริมสร้างความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาให้เป็นรูปแบบที่เคารพต่อวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

บทสรุป

บทความนี้ได้ศึกษาพลวัตของความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุพนมในจังหวัดนครพนม และวิเคราะห์บทบาทของความเชื่อทางศาสนากับการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในยุคใหม่ โดยเน้นที่การเชื่อมโยงระหว่างศรัทธาทางศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น และเศรษฐกิจเชิงท่องเที่ยว ผ่านกรณีศึกษาพระธาตุพนมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการศึกษาพบว่า ความศรัทธาที่มีต่อพระธาตุพนมมิได้ลดลงในยุคปัจจุบัน แต่กลับมีการปรับตัวเข้าสู่พลวัตใหม่ที่สอดคล้องกับแนวโน้มการท่องเที่ยวยุคดิจิทัล ความเชื่อจึงเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมและเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

1. **ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน** ควรสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดกิจกรรมทางศาสนา การอนุรักษ์ประเพณี และการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับชุมชน

2. **พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก** ควรปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสมและเพียงพอ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น

3. **ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน** ควรพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นความยั่งยืน โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างรายได้อย่างเป็นธรรม

4. **ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการส่งเสริมการท่องเที่ยว** ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดทำเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระธาตุพนมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

5. **ส่งเสริมการวิจัยและการศึกษา** ควรสนับสนุนการวิจัยและการศึกษาเกี่ยวกับพระธาตุพนมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความรู้และแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การดำเนินการตามข้อเสนอแนะดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น อนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีที่มีคุณค่า และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่พระธาตุพนมและภาคอีสานโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). รายงานการประเมินผลกระทบด้านการท่องเที่ยวเทศกาลพระธาตุพนม. สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- ทัศนัย เศรษฐเสรี. (2563). ความเชื่อในชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงษ์ศักดิ์ ชูแสง. (2559). ดำเนินพระธาตุพนมกับความเชื่อของคนอีสาน. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2545). มานุษยวิทยากับการพัฒนาชนบทไทย. มติชน.
- ศิริพร สิงห์สุวรรณ. (2562). การศึกษาบทบาทของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบริเวณพระธาตุพนม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิโรจน์ ตั้งวาณิชย์. (2564). *ศรัทธาดิจิทัลกับพระธาตุพนม*. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241–258). Greenwood.

Campbell, H. A. (2010). *When religion meets new media*. Routledge.

Campbell, H. A., & Tsuria, R. (Eds.). (2021). *Digital religion: Understanding religious practice in digital media*. Routledge.

Cohen, E. (1998). Tourism and religion: A comparative perspective. *Pacific Tourism Review*, 2(1), 1–10.

Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.

Graburn, N. H. H. (2001). Secular ritual: A general theory from the perspective of cultural tourism. *Tourism*, 49(3), 30–40.

Helland, C. (2005). Online religion as lived religion: Methodological issues in the study of religious participation on the Internet. *Online-Heidelberg Journal of Religions on the Internet*, 1(1), 1–16.

McKercher, B., & du Cros, H. (2002). *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. Routledge.

Olsen, D. H., & Timothy, D. J. (2006). Tourism and religious journeys. In D. J. Timothy & D. H. Olsen (Eds.), *Tourism, religion and spiritual journeys* (pp. 1–21). Routledge.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.

Richards, G. (2007). *Cultural tourism: Global and local perspectives*. Routledge.

Rinschede, G. (1992). Forms of religious tourism. *Annals of Tourism Research*, 19(1), 51–67.

Sharpley, R., & Sundaram, P. (2005). Tourism: A sacred journey? The case of ashram tourism, India. *International Journal of Tourism Research*, 7(3), 161–171.

UNESCO. (2018). *Managing tourism at World Heritage sites: Practical manual for World Heritage site managers*. UNESCO World Heritage Centre.

ภาคผนวก

หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้เขียน เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารสิทธิจินดา

สถานที่ติดต่อ

วารสารสิทธิจินดา

เลขที่ 331 หมู่ที่ 7 บ้านนาซำ ตำบลนาฮาน

อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 42000

E-mail: Sitthichinda.journal@gmail.com

โทรศัพท์ 089 622 4068

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/SITTHICHINDA>

ISSN XXXX-XXXX (Online)

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์เผยแพร่ (Scope and Publication Policies)

วารสารมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา ศีลศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์โดยเริ่มดำเนินการตีพิมพ์เผยแพร่มาตั้งแต่ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2568 เป็นต้นมา ซึ่งมีกำหนดเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์), ฉบับที่ 2 (มีนาคม - เมษายน), ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน) ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม), ฉบับที่ 5 (กันยายน - ตุลาคม), และฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน - ธันวาคม) สำหรับประเภทของบทความ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ บทความวิจัย และบทความวิชาการ รับผิดชอบบทความทั้งบทความภาษาไทยและบทความภาษาอังกฤษ และมีกระบวนการพิจารณาคุณภาพบทความตามหลักเกณฑ์การพิจารณาของวารสารและคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความวารสาร (Peer Review) อย่างเข้มข้นเช่นเดียวกันทุกฉบับ ทั้งนี้ วารสารไม่มีค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์เผยแพร่

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ (Consideration and selection of articles)

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความ (Peer Reviewer) จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยสองท่าน โดยบทความจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีใช้หน่วยงานเดียวกันกับผู้พิมพ์และมีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบัน และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์เผยแพร่ ทั้งนี้ จะมี

รูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review) และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้อง ตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้ บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือ สิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์ สำหรับ ทักษะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้ เป็นของผู้นิพนธ์แต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สว่นประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารสิทธิจินดา ตีพิมพ์เผยแพร่บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. บทความวิจัย

รายงานผลวิจัยที่นำเสนอผลลัพธ์จากการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใด ๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ

1.2 ผู้เขียน (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.3 สังกัดผู้เขียน (Author Affiliation) ให้ระบุสังกัดผู้นิพนธ์ทั้งภาษาไทยและแปลเป็นภาษาอังกฤษ

1.4 อีเมล ให้พิมพ์อีเมลของผู้เขียนหลักหรือผู้ประสานงานบทความ หลังข้อความ
*Corresponding author, e-mail: “ผู้เขียนหลัก”

1.5 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) และคุณค่าหรือการนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ ควรมีความยาวไม่เกิน 750 คำ

1.6 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสมสำหรับนำไปใช้เป็นการค้นหาข้อมูล โดยคำสำคัญแต่ละคำคั่นด้วย เครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ

1.7 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ทั้งนี้ ควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและ

ความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ โดยเป็นการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (In-text Citation) แบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) คือ การอ้างอิงเอกสารไว้ส่วนหน้าหรือส่วนหลังของข้อความนั้น ๆ ให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้หากการอ้างอิงเอกสารเป็นภาษาอังกฤษให้ระบุเฉพาะนามสกุลผู้พิมพ์ด้วย จุลภาค (,) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) ตามรูปแบบดังนี้ Author/(Year of Publication) หรือ (Author,/Year of Publication) หรือ (Author & Author/Year of Publication) เช่น Bunkhron (2022 หรือ (Bunkhron, 2022) หรือ (Bunkhron & Supsin, 2022) เป็นต้น หากผู้พิมพ์มีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตาม ด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. ตามรูปแบบดังนี้ Author/et al.,/(Year of Publication) หรือ (Author/et al.,/Year of Publication) เช่น Bunkhron et al. (2022) หรือ (Bunkhron et al., 2022)

1.8 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

1.9 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) (ถ้ามี) เป็นการบอกทิศทางในการศึกษาค้นคว้า เป็นโครงสร้างที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด ตัวแปร และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย ช่วยให้เห็นภาพรวมของงานวิจัยได้อย่างชัดเจน และเป็นประโยชน์ในการวางแผนการวิจัยและการนิพนธ์บทความ

1.10 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด และชัดเจน กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษา เช่น ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้และการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ (ถ้ามี) วิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยมีความเหมาะสมและคุณภาพ รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น

1.11 ผลการวิจัย (Research Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง หรือแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิตามความเหมาะสม

1.12 อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion) อภิปรายผลโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำข้อค้นพบของงานวิจัยมาอภิปรายเพื่อเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

1.13 ความรู้ใหม่ (New Knowledge) (ถ้ามี) นำเสนอข้อค้นพบที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่จากงานวิจัย เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ สำหรับเป็นแนวทางที่มีคุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ โดยแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยผังความคิด หรือแผนภาพ และมีการบรรยายในเนื้อเรื่อง ตามความเหมาะสม

1.14 ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions) ระบุข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.15 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ โดยเป็นการอ้างอิงแบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) ให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้รูปแบบการอ้างอิงให้ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

2. บทความวิชาการ

หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใด ๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ

2.2 ผู้เขียน (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.3 สังกัดผู้เขียน (Author Affiliation) ให้ระบุสังกัดผู้เขียนทั้งภาษาไทยและแปลเป็นภาษาอังกฤษ

2.4 อีเมล ให้พิมพ์อีเมลของผู้เขียนหลักหรือผู้ประสานงานบทความ หลังข้อความ *Corresponding author, e-mail: “ผู้เขียนหลัก”

2.5 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) และคุณค่าหรือการนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ ควรมีความยาวไม่เกิน 750 คำ

2.6 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับการนำไปใช้เป็นการค้นหาข้อมูล โดยคำสำคัญแต่ละคำคั่นด้วย เครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ

2.7 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษา ทั้งนี้ ควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและความถูกต้อง ที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ โดยเป็นการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (In-text Citation) แบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) คือ การอ้างอิงเอกสารไว้ส่วนหน้าหรือส่วนหลังของข้อความนั้น ๆ ให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้หากการอ้างอิงเอกสารเป็นภาษาอังกฤษให้ระบุเฉพาะนามสกุลผู้พิมพ์ค้นด้วย จุลภาค (.) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) ตามรูปแบบดังนี้ Author/(Year of Publication) หรือ (Author, /Year of Publication) หรือ (Author & Author/Year of Publication) เช่น Bunkhrong (2022 หรือ (Bunkhrong, 2022) หรือ (Bunkhrong & Supsin, 2022) เป็นต้น หากผู้พิมพ์มีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตาม ด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. ตามรูปแบบดังนี้ Author/et al.,/(Year of Publication) หรือ (Author/et al.,/Year of Publication) เช่น Bunkhrong et al. (2022) หรือ (Bunkhrong et al., 2022)

2.8 เนื้อหา (Content) เนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นเรื่องย่อย ๆ และการจัดเรียงลำดับ เป็นไปตามรายละเอียดของเนื้อหา เสนอผลการศึกษาที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการศึกษา ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง หรือแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม มีนำเสนอข้อค้นพบที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่จากงานวิจัย เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ สำหรับเป็นแนวทางที่มีคุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ โดยแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยผังความคิด หรือแผนภาพ และมีการบรรยายในเนื้อเรื่อง ตามความเหมาะสม

2.9 บทสรุป (Conclusion) การสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน กระชับ โดยมีการสรุปปิดท้ายเนื้อหาที่นำเสนอให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา หากมีข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้ และข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป จะเกิดประโยชน์ต่อผู้ศึกษา

2.10 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ โดยเป็นการอ้างอิงแบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) ให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้รูปแบบการอ้างอิงให้ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสิทธิจินดาต้องส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/SITTHICHINDA> ตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนดเป็นไฟล์เวิร์ด (Word file) เท่านั้น

รูปแบบบทความและการพิมพ์เนื้อหาบทความ

1. การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดต้นฉบับ ขนาดหน้ากระดาษ A4 โดยให้ใช้ไฟล์ดาวน์โหลดจากรูปแบบบทความ (Article Format) ที่วารสารกำหนดเท่านั้น

1.2 รูปแบบการพิมพ์ เนื้อหาบทความในทุกส่วนจัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์เท่านั้น

1.3 ใช้รูปแบบตัวอักษร TH Niramit AS พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด

1.4 หัวกระดาษ เป็นส่วนของรายละเอียดตามที่วารสารกำหนดเพื่อความชัดเจนของการศึกษา และอ้างอิงสำหรับผู้สนใจ

1.5 ชื่อเรื่อง ทั้งชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.6 ชื่อผู้เขียนทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุล ไม่ต้องมีคำนำหน้า เว้น 1 เคาะระหว่างชื่อและนามสกุล ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ชื่อผู้เขียนแต่ละคนคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตำแหน่งชิดขอบด้านขวากระดาษได้ชื่อเรื่อง

1.7 สังกัดผู้เขียนและผู้เขียนหลัก ให้เขียนไว้ด้านใต้ชื่อผู้เขียน ให้ระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้เขียน ขนาดตัวอักษร 14 ชนิดตัวธรรมดา ทั้งนี้ การระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้เขียนนั้น ผู้เขียนต้องระบุทั้งภาษาไทยและแปลเป็นภาษาอังกฤษ ด้วย รวมถึงระบุผู้เขียนหลัก (Corresponding Author) มีเครื่องหมาย * กำกับไว้บนนามสกุลผู้เขียน เพื่อระบุอีเมลสำหรับติดต่อประสานงาน ตำแหน่งชิดขอบขวากระดาษโดยระบุได้ชื่อผู้เขียน

1.8 หัวข้อของบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.9 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 7 ตัวอักษรจากขอบกระดาษด้านซ้ายและพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน ส่วนเนื้อหาบทความที่อยู่หน้าที่สองเป็นต้นไปให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์เช่นกัน ทั้งนี้ ควรมีความยาวไม่เกิน 750 คำ และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) และคุณค่าหรือการนำไปใช้ประโยชน์

1.10 หัวข้อคำสำคัญภาษาไทยและอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุดำคำสำคัญที่นำไปใช้เป็นคำค้น คำสำคัญแต่ละคำคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร

1.11 หัวข้อเรื่อง ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.12 หัวข้อย่อ ย่อ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อโดยเรียงตามลำดับหมายเลข

1.13 จำนวนต้นฉบับ ควรมีความยาวอยู่ระหว่าง 10-15 หน้า โดยนับรวมตาราง รูปภาพ แผนภูมิ และเอกสารอ้างอิง (กรณีที่เกิดขึ้น อยู่ในดุลยพินิจของบรรณาธิการ เป็นกรณีไป)

1.14 การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (In-text Citation) และการระบุแหล่งที่มา โดยเป็นการอ้างอิง แบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) คือ การอ้างอิงเอกสารไว้ส่วนหน้าหรือส่วนหลังของข้อความนั้น ๆ ให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทย และหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้หากการอ้างอิงเอกสารเป็นภาษาอังกฤษให้ระบุเฉพาะนามสกุลผู้พิมพ์ด้วยจุลภาค (.) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) ตามรูปแบบดังนี้ Author/(Year of Publication) หรือ (Author,/Year of Publication) หรือ (Author & Author/Year of Publication) เช่น Bunkhrong (2022 หรือ (Bunkhrong, 2022) หรือ (Bunkhrong & Supsin, 2022) เป็นต้น หากผู้พิมพ์มีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. ตามรูปแบบดังนี้ Author/et al.,/(Year of Publication) หรือ (Author/et al.,/Year of Publication) เช่น Bunkhrong et al. (2022) หรือ (Bunkhrong et al., 2022)

1.15 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ กรณีเป็นตารางให้ชื่อตารางอยู่ด้านบน กรณีที่เป็นรูปภาพหรือ แผนภูมิ ให้ระบุชื่อรูปภาพหรือแผนภูมิอยู่ด้านล่าง ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

ตารางที่ 1 รายละเอียดรูปแบบการเตรียมต้นฉบับบทความ

รายละเอียด	ขนาดอักษร	รูปแบบ	ชนิด
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	18	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อผู้เขียน (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	ชิดขวา	ตัวหนา
หน่วยงานที่สังกัด (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	ชิดขวา	ตัวธรรมดา
Corresponding Author	16	ชิดขวา	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
คำสำคัญ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อหลักตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
เนื้อหาตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
เอกสารอ้างอิง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ตาราง			
ชื่อตาราง (ตารางที่ : จัดไว้บนตาราง)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา

รายละเอียด	ขนาดอักษร	รูปแบบ	ชนิด
รายละเอียดชื่อตาราง (พิมพ์ต่อจากชื่อตาราง)	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
รูปภาพ/แผนภูมิ			
ชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ (ภาพ/แผนภูมิที่ : จัดไว้ได้รูปภาพ/แผนภูมิ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
รายละเอียดชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ (พิมพ์ต่อจากชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ)	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา : ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบนามปี โดยใช้ได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทั้งผู้นิพนธ์ที่เป็นชาวไทยและต่างประเทศ			
เอกสารอ้างอิง : ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) โดยการอ้างอิงเอกสารให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้ หากการอ้างอิงเอกสารเป็น ภาษาอังกฤษให้ระบุเฉพาะนามสกุลผู้นิพนธ์คั่นด้วยจุลภาค (,) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) ตามรูปแบบ			
จำนวนต้นฉบับ : ควรมีความยาวอยู่ระหว่าง 10-15 หน้า			

2. การเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

2.1 การเขียนเอกสารอ้างอิงให้ใช้ตามรูปแบบของ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) โดยการอ้างอิงเอกสารให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ หากผู้นิพนธ์มีมากกว่า 1 คน ให้ใส่ชื่อผู้นิพนธ์ให้ครบทุกคน โดยคั่นด้วยจุลภาค (,) ระหว่างผู้นิพนธ์ แล้วตามด้วยคำว่า “และ” ในภาษาไทย หรือตามด้วยคำว่า “&” ในภาษาอังกฤษ ก่อนผู้นิพนธ์คนสุดท้าย โดยจัดเรียงตามพยัญชนะ สระ ตามรูปแบบการอ้างอิงตามลำดับก่อนหลังให้ถูกต้อง

2.2 การเรียงลำดับเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ให้เรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้นิพนธ์ โดยไม่ต้องมีตัวเลขกำกับ ให้เริ่มต้นด้วยรายชื่อเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อน และต่อด้วยรายชื่อ เอกสารอ้างอิงภาษาต่างประเทศ และชื่อผู้นิพนธ์ให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการ อ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

2.3 ในกรณีที่อ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย หากต้องการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ ให้แปลเอกสารอ้างอิงนั้นเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติม และปีพุทธศักราชให้ปรับเป็นปีค.ศ. โดยนำไปต่อท้ายรายการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย และชื่อผู้นิพนธ์ให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

3. รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

3.1 หนังสือในรูปแบบเล่ม/อิเล็กทรอนิกส์

3.1.1 หนังสือในรูปแบบเล่ม/อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มีเลข DOI

1) ผู้แต่ง 1 คน

ชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์./(URL) (ถ้ามี)

Surname,/Name./(Year of Publication)./Title/(Edition)./Publisher./(URL) (if any)

ตัวอย่าง

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี. (2560). *การเมืองการปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ*. บริหารศาสตร์.
Mertens, D. M. (2014). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods* (4th ed.). Sage.

2) ผู้แต่ง 2 คน

ชื่อ/สกุล./และชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์./(URL) (ถ้ามี)

Surname,/Name,/& Surname,/Name./(Year of Publication)./Title/(Edition)./Publisher./(URL) (if any)

ตัวอย่าง

วันชัย สุขตาม, และ เสกสรรค์ สนวา. (2562). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์*. สำนักพิมพ์
สถาบันวิชาการเพื่อพัฒนาท้องถิ่น.
ไพบรา อิสรเสนา ณ อยุธยา, และ ชูจิต ตีรรัตนพันธ์. (2560). *การคิดเชิงออกแบบ: เรียนรู้ด้วยการลงมือทำ*. ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC). <http://resource.tcdc.or.th/ebook/Design.Thinking.Learning.by.Doing.pdf>
Svendsen, S., & Løber, L. (2020). *The big picture/Academic writing: The one hour guide* (3rd digital ed.). Hans Reitzel Forlag. [https://hansreitzel.dk/soeg/the-big-picture-\(i-bog\)-i-bog-53615-9788741280615](https://hansreitzel.dk/soeg/the-big-picture-(i-bog)-i-bog-53615-9788741280615)

3) ผู้แต่ง 3 คน

ชื่อ/สกุล./ชื่อ/สกุล./และชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์./(URL) (ถ้ามี)

Surname,/Name /, Surname,/Name,/& Surname,/Name./(Year of Publication)./Title/(Edition)./Publisher./(URL) (if any)

ตัวอย่าง

วันชัย สุขตาม, จิรายุ ทรัพย์สิน, และ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์. (2564). *รัฐศาสตร์ แนวคิดพื้นฐานสู่การปฏิบัติในยุคดิจิทัล*. โฟร์เพช.

Ary, D., Jacobs, L. C., Irvine, A. K. S., & Walker, D. A. (2018). *Introduction to research in education*. Cengage Learning.

3.1.2 หนังสือในรูปแบบเล่ม/อิเล็กทรอนิกส์ที่มีเลข DOI

ชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์./https://doi.org/เลข DOI
Surname,/Name./(Year of Publication)./Title/(Edition)./Publisher./https://doi.org/DOI number

ตัวอย่าง

Jackson, L. M. (2019). *The psychology of prejudice: From attitudes to social action* (2nd ed.). American Psychological Association. [https://doi.org/ 10.1037/0000168-000](https://doi.org/10.1037/0000168-000)

3.2 วารสาร

1) บทความในวารสารแบบรูปเล่ม/อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มีเลข DOI

ชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./เลขของปีที่(เลขของฉบับที่),/เลขหน้า.
Surname,/Name./(Year of Publication)./Article title./Journal name,/Year number(Issue number),/Page number.

ตัวอย่าง

ณัฐวดี บุญครอง, อธิมาตร เพิ่มพูน, และวันชัย สุขตาม. (2565). ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการจัดตั้งวิสาหกิจ ชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงบ้านทุ่งโก. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6(1), 27-40.

Chawla, L. (1994). Editor's note. *Children's Environment*, 2(11), 3. Sillick, T. J., & Schutte, N. S. (2006). Emotional intelligence and self-esteem mediate between perceived early parental love and adult happiness. *E-Journal of Applied Psychology*, 2(2), 38-48. [http://ojs.lib.swinedu.au/ index.php/ejap](http://ojs.lib.swinedu.au/index.php/ejap)

2) บทความในวารสารแบบรูปเล่ม/อิเล็กทรอนิกส์ที่มีเลข DOI

ชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./เลขของปีที่(เลขของฉบับที่),/เลขหน้า./https://doi.org/เลข DOI
Surname,/Name./(Year of Publication)./Article title./Journal name,/Year number(Issue number),/Page number./https://doi.org/DOI number

ตัวอย่าง

ปรเมษฐ์ สีจันทา, วีรพงษ์ นิทะรัมย์, และ อลิสา สุวรรณัง. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนหลังจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 บ้านใหม่ ตำบลตระแสง อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. *วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ*, 1(1), 45–56.

<https://doi.org/10.14456/jasrru.2023.4>

Herbst–Damm, K. L., & Kulik, J. A. (2005). Volunteer support, marital status, and the survival times of terminally ill patients. *Health Psychology*, 24, 225–229.

<https://doi.org/10.1037/0278-6133.24.2.225>

3.3 หนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ชื่อ/สกุล./(ปี./วันที่/เดือน). ชื่อคอลัมน์./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า./(URL) (ถ้ามี)

Surname./Name./(Year./Date/Month). Column name./Newspaper name./Page number./(URL) (if any)

ตัวอย่าง

พงษ์พรรณ บุญเลิศ. (2561, 15 สิงหาคม). เติลนิวิธวไรต์: ‘สื่อพิพิธภัณฑ’ เชื่อมยุคสมัย เข้าถึงด้วย ‘มิติ ใหม่’ อินเทอร์เน็ต. *เติลนิวิธ*, 4. http://lib.edu.chula.ac.th/fileroom/cu_formclipping/drawer006/general/data0013/00013005.pdf

Brody, J. E. (2007, December 11). Mental reserves keep brain agile. *The New York Times*.
<https://www.nytimes.com>

3.4 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญาโท

1) วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญาโทที่มิได้ตีพิมพ์

ชื่อ/สกุล./(ปีที่เผยแพร่)./ชื่อวิทยานิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มิได้ตีพิมพ์ หรือ วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท มิได้ตีพิมพ์]./ชื่อมหาวิทยาลัย.

Surname./Name./(Year published)./Thesis title/[Unpublished doctoral dissertation or Unpublished master's thesis]./University name.

ตัวอย่าง

รัฐธรรมบุญ รุ่งเรือง. (2561). บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์[วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มิได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Jung, M. S. (2014). *A structural equation model on core competence of nursing students* [Unpublished doctoral dissertation]. Choong–Ang University.

2) วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตจากเว็บไซต์

ชื่อ/สกุล./(ปีที่เผยแพร่)./ชื่อวิทยานิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,ชื่อมหาวิทยาลัย]./ชื่อเว็บไซต์./URL
 Surname,/Name./(Year published)./Thesis title/[Doctoral dissertation or Master's thesis,/University name]./Website name./URL

ตัวอย่าง

วรารณณ์ โพธิ์ศรีประเสริฐ. (2545). การพัฒนาโปรแกรมการปรับปรุงการพูดสำหรับครูปฐมวัยโดยใช้เทคนิคการละคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR). <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/302>

Ata, A. (2015). *Factor effecting teacher-child communication skill & self-efficacy beliefs: An investigation on preschool teachers* [Master's thesis, Middle East Technical University]. Middle East Technical University Library. <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12619101/index.pdf>

3.5 รายงานการประชุมเชิงวิชาการที่มี Proceedings

ชื่อ/สกุล./(ปี)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ/(บ.ก.).,/ชื่อหัวข้อการประชุม./ชื่อการประชุม/(น./เลขหน้า)./ฐานข้อมูล./https://doi.org/เลข DOI (ถ้ามี) หรือ (URL) (ถ้ามี)
 Surname,/Name./(Year)./Article title./In/Editor's name/(Editor).,/Conference topic title./Conference name/(Page number)./Database./https://doi.org/DOI number (if any) or (URL) (if any)

ตัวอย่าง

ภัทราภรณ์ แก้วกุล, ณัฐปภัสร ฉลาดมาก, และ อภิชากร ดวงแขเพ็ญศิริกุล. (2563). รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาอาหารประเพณีประออกเปรี๊ยะแค บ้านจารย์อำเภอลำปาง จังหวัดสุรินทร์. ใน จิรายุ ทรัพย์สิน (บ.ก.), *New Normal New Life : กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อสืบสานอัตลักษณ์สร้างสรรค์ภูมิปัญญาสู่การพัฒนาท้องถิ่นตามศาสตร์พระราชา*. การประชุมวิชาการมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 3 (น. 815-524). คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). A multi-touch surface using multiple cameras. In J. Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), *Lecture notes in computer science: Vol. 4678. Advanced concepts for intelligent vision systems* (pp. 97-108). Springer-Verlag. https://doi.org/10.1007/978-3-540-74607-2_9

3.6 รายงาน

1) รายงานที่จัดทำโดยหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่น

ชื่อหน่วยงาน./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเรื่อง./สำนักพิมพ์./ (URL) (ถ้ามี)

Agency name./ (Year published)./Title./Publisher./ (URL) (if any)

ตัวอย่าง

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2561). รายงานประจำปี 2561. 21 เซ็นจูรี.

https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/ocsc_annual_report_2561.pdfNational Cancer Institute. (2019). *Taking time: Support for people with cancer* (NIH Publication No.

18-2059). U.S. Department of Health and Human Services, National Institutes of Health.

<https://www.cancer.gov/publications/patient-education/takingtime.pdf>

2) รายงานที่จัดทำโดยผู้เขียนรายบุคคลสังกัดหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่น

ชื่อ/สกุล./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเรื่อง./สำนักพิมพ์./ (URL) (ถ้ามี)

Surname./Name./ (Year published)./Title./Publisher./ (URL) (if any)

ตัวอย่าง

สุมาลี ตั้งคณานุรักษ์, อรทัย วิมลโนธ, และ เกรียงไกร นะจร. (2559). การวิจัยและพัฒนารูปแบบเพื่อการพัฒนาความรับผิดชอบ การควบคุมและควมมีวินัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Lipsey, M. W., Farran, D. C., & Hofer, K. G. (2015). *A randomized control trial of a statewide voluntary prekindergarten program on children's skills and behaviors through third grade.*

Vanderbilt University, Peabody Research Institute.

3.7 เว็บไซต์

ชื่อ/สกุล./ (ปี./วัน/เดือนที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./ชื่อเว็บไซต์./URL

Surname./Name./ (Year./Day/Month published)./Article title./Website name./URL

ตัวอย่าง

เอนซ์มา วัฒนบุรานนท์. (2554, 27 เมษายน). การจัดการเรียนรู้สุขศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(Chulapedia). <http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php?title=การจัดการเรียนรู้สุขศึกษา>

Centers for Disease Control and Prevention. (2018, August 22). *Preventing HPV associated cancers.* https://www.cdc.gov/cancer/hpv/basic_info/prevention.htm

3.8 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อกฎหมาย./(ปี,/วัน/เดือน)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่ม/เลขเล่ม/ตอนที่/เลขตอน./หน้า/เลขหน้า.
Legal name./(Year,/Day/Month)./Government Gazette./Volume/Volume number/Section/Section
number./Page/Page number.

ตัวอย่าง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90.

พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561. (2561, 13 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 33 ก. หน้า 1-18.

พระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505. (2505, 27 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ). เล่ม 79 ตอนที่ 67. หน้า 24-31.

หมายเหตุ : ที่มาของรูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงและศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

ศูนย์นวัตกรรมทางการศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

(สิงหาคม 2564). การอ้างอิงสารสนเทศตาม “Publication Manual of the American Psychological Association” (7th Edition). Thaijo. <https://so02.tci.thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/153329/111738>

เทมเพลต สำหรับบทความวิจัย

[ชื่อเรื่องภาษาไทย]

[ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ]

[ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่1]

[ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่1]

[หน่วยงานที่สังกัดภาษาไทยผู้เขียนคนที่1]

[หน่วยงานที่สังกัดภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่1]

[ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่2]

[ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่2]

[หน่วยงานที่สังกัดภาษาไทยผู้เขียนคนที่2]

[หน่วยงานที่สังกัดภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่2]

และ[ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่3]

[ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่3]

[หน่วยงานที่สังกัดภาษาไทยผู้เขียนคนที่3]

And [หน่วยงานที่สังกัดภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่3]

*Corresponding author, e-mail: [ใส่อีเมลผู้เขียนหลัก]

บทคัดย่อ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

คำสำคัญ: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

Abstract

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

Keywords: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด], [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด], [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

บทนำ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

กรอบแนวคิดในการวิจัย (ถ้ามี)

[ดับเบิลคลิกเพื่อเพิ่มกรอบรูปภาพ]

รูปที่ 1 [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ระเบียบวิธีวิจัย**ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง**

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

การวิเคราะห์ข้อมูล

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ผลการวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ตารางที่ 1 [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

DisplayText cannot span mo	DisplayText cannot span mo	DisplayText cannot span mo
DisplayText cannot span mo	DisplayText cannot span mo	DisplayText cannot span mo
DisplayText cannot span mo	DisplayText cannot span mo	DisplayText cannot span mo
DisplayText cannot span mo	DisplayText cannot span mo	DisplayText cannot span mo
DisplayText cannot span mo	DisplayText cannot span mo	DisplayText cannot span mo

ที่มา: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] (ถ้ามี)

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

สรุปและอภิปรายผล

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เอกสารอ้างอิง

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เทมเพลต สำหรับบทความวิชาการ

[ชื่อเรื่องภาษาไทย]

[ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ]

[ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่1]

[ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่1]

[หน่วยงานที่สังกัดภาษาไทยผู้เขียนคนที่1]

[หน่วยงานที่สังกัดภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่1]

[ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่2]

[ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่2]

[หน่วยงานที่สังกัดภาษาไทยผู้เขียนคนที่2]

[หน่วยงานที่สังกัดภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่2]

และ[ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่3]

[ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่3]

[หน่วยงานที่สังกัดภาษาไทยผู้เขียนคนที่3]

And [หน่วยงานที่สังกัดภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่3]

*Corresponding author, e-mail: [ใส่อีเมลผู้เขียนหลัก]

บทคัดย่อ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

คำสำคัญ: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

Abstract

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

Keywords: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด], [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด], [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

บทนำ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[เนื้อหาส่วนที่1ปูพื้นฐานความรู้ในเรื่องที่จะกล่าวถึง]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[เนื้อหาส่วนที่2วิเคราะห์ข้อมูล/การโต้แย้งข้อเท็จจริง/การถกเถียง/การใช้เหตุผล/ใช้หลักฐานข้ออ้าง]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ตารางที่ 1 [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

DisplayText cannot span more	DisplayText cannot span more	DisplayText cannot span more
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ที่มา: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] (ถ้ามี)

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[เนื้อหาส่วนที่3เสนอความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

บทสรุป

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เอกสารอ้างอิง

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

แบบฟอร์มการส่งบทความ

แบบฟอร์มส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์

วารสารสิทธิจินดา

(กรุณาส่งมาพร้อมกับบทความ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี).....

หน่วยงาน.....คณะ.....

ขอส่งบทความ ☐ ภาษาไทย ☐ ภาษาอังกฤษประเภท ☐ บทความวิจัย (Research Paper) ☐ บทความวิชาการ (Academic Paper)

ชื่อบทความ (ภาษาไทย)

.....
.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ)

.....
.....

คำสำคัญ (ภาษาไทย)

.....
.....

Keywords (ภาษาอังกฤษ)

.....
.....

ที่อยู่ติดต่อ เลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....

เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....โทรสาร.....E-mail.....

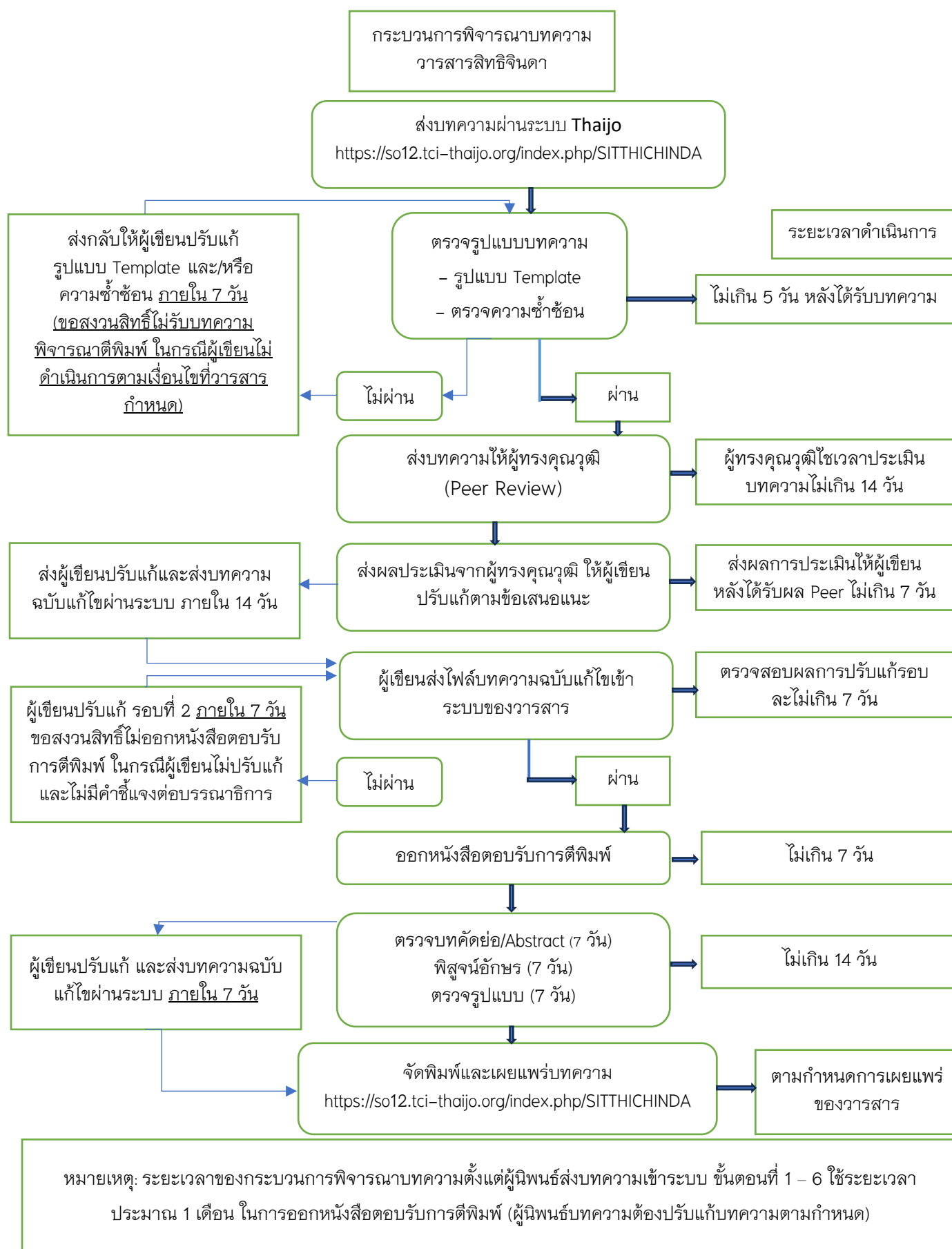
ข้าพเจ้าขอรับรองว่า บทความนี้ไม่เคยลงพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการเสนอ เพื่อพิจารณาตีพิมพ์
ในวารสารอื่น การละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าได้รับทราบและยอมรับข้อกำหนดและ
นโยบายการพิจารณาตีพิมพ์บทความของวารสารสิทธิจินดาแล้ว

โปรดระบุ ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุในบทความจริง

ลงนาม.....

(.....)

ขั้นตอนการทำงานของวารสาร

กระบวนการพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสิทธิจินดา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ส่งบทความผ่านระบบ Thaijo <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/SITTHICHINDA>

2. การตรวจสอบรูปแบบบทความเบื้องต้นโดยกองบรรณาธิการ (1 สัปดาห์):

บทความที่ถูกต้องแล้วจะได้รับการตรวจสอบความสมบูรณ์โดยกองบรรณาธิการ ดังนี้

- รูปแบบการจัดหน้า
- การใช้ภาษา
- การคัดลอกเลียนแบบ (ไม่เกินร้อยละ 25)
- ความเพียงพอและความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการอ้างอิง
- รูปแบบการเขียนอ้างอิง
- ความซ้ำซ้อน

หากบทความดังกล่าวมีรูปแบบไม่เป็นไปตามที่วารสารฯ กำหนด หรือมีอัตราการใช้ซ้ำซ้อนสูงกว่าที่วารสารฯ กำหนด กองบรรณาธิการจะไม่รับบทความดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาซึ่งจะแจ้งผู้ประพันธ์ให้รับทราบต่อไป

3. ส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน (Peer Review) พิจารณาความถูกต้อง-เหมาะสม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (1-2 สัปดาห์):

บทความที่ผ่านการพิจารณาขั้นที่ 1 แล้ว กองบรรณาธิการจะพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2-3 ท่าน เพื่อพิจารณาบทความดังกล่าวในรูปแบบ Double-Blind ก่อนดำเนินการทบทวนและจัดส่งบทความแก่ผู้ทรงคุณวุฒิต่อไป โดยระดับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจะประกอบด้วย

3.1 สมควรได้รับการตีพิมพ์ (Accept)

3.2 สมควรได้รับการตีพิมพ์ โดยต้องมีการปรับแก้ไขเล็กน้อย (Accept with minor revision)

3.3 สมควรได้รับการตีพิมพ์ โดยต้องมีการปรับแก้ไขอย่างมาก (Accept with major revision)

3.4 ไม่สมควรได้รับการตีพิมพ์ (Reject)

4. ส่งผลประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิให้ผู้เขียนปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ (1-2 สัปดาห์):

เมื่อกองบรรณาธิการได้รับผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิครบถ้วนแล้ว จะดำเนินการพิจารณาและสรุปผลอีกครั้ง โดยบทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องได้รับผลเป็น Accept หรือ Accept with minor revision ส่วนบทความที่ได้รับผลเป็น Accept with major revision บรรณาธิการจะเป็นผู้พิจารณาชี้ขาด และบทความที่ได้รับผลเป็น Reject จะไม่ได้รับการอนุมัติให้ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการจินดาสัทธา โดยจะส่งผลประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิให้ผู้เขียนปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ ตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ส่งผลการประเมินให้ผู้เขียนหลังได้รับผล Peer ไม่เกิน 7 วัน

4.2 ส่งผู้เขียนปรับแก้และส่งบทความฉบับแก้ไขผ่านระบบ ภายใน 14 วัน

5. ผู้เขียนส่งไฟล์บทความฉบับแก้ไขเข้าระบบของวารสาร (1-2 สัปดาห์):

บทความที่ได้รับการอนุมัติให้ตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนดำเนินการปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และความคิดเห็นเพิ่มเติมจากกองบรรณาธิการ (ถ้ามี) โดยผู้เขียนต้องดำเนินการแก้ไขให้ครบถ้วน และชี้แจงการปรับแก้ แล้วส่งบทความที่ปรับแก้แล้ว และเอกสารชี้แจงการปรับแก้กลับมายังกองบรรณาธิการภายในเวลาที่กำหนด การพิจารณาบทความฉบับปรับแก้ ดังนี้

5.1 ตรวจสอบผลการปรับแก้รอบละไม่เกิน ไม่เกิน 7 วัน

5.2 ผู้เขียนปรับแก้ รอบที่ 2 ภายใน 7 วันขอสงวนสิทธิ์ไม่ออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ ในกรณีผู้เขียนไม่ปรับแก้และไม่มีคำชี้แจงต่อบรรณาธิการ

6. ออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์

เมื่อกองบรรณาธิการได้รับบทความที่ปรับแก้แล้ว จะดำเนินการพิจารณาความถูกต้องอีกครั้ง หากบทความดังกล่าวได้รับการแก้ไขครบถ้วน จะรับรองการตีพิมพ์ และนำเข้าสู่กระบวนการจัดอาร์ตเวิร์คต่อไป ใช้เวลาดำเนินการไม่เกิน 7 วัน

7. ตรวจบทคัดย่อ/Abstract (1-2 สัปดาห์)

ก่อนดำเนินการจัดรูปเล่มเพื่อทำการเผยแพร่กองบรรณาธิการจะดำเนินการตรวจสอบบทคัดย่อ พินิจอักษรและตรวจรูปแบบ ไม่เกิน 7 วัน และผู้เขียนปรับแก้และส่งบทความฉบับแก้ไขผ่านระบบฯ ภายใน 7 วัน

8. จัดพิมพ์และเผยแพร่บทความ

เมื่อบทความผ่านกระบวนการทั้งหมดที่วารสารกำหนดจะดำเนินการเผยแพร่ตามกระบวนการของแต่ละฉบับผ่านวารสารสิทธิจินดา